

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/329033714>

“Latin Amerika ve Ortadoğu: Benzerlikler ve Farklılıklar”, Yeni Türkiye, Ortadoğu Özel Sayısı-I, sayı: 82, Yıl 22, Ocak-Haziran 2016, ss. 306-315. ISSN: 1300-4174 <http://www.yenitu...>

Article · January 2016

CITATIONS

0

READS

1,938

1 author:

[Sezai Ozcelik](#)

Çankırı Karatekin Üniversitesi Çankırı Turkey

165 PUBLICATIONS 198 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Yeni Türkiye

82

bu sayıda

orta doğu özel sayısı-I

devlet adamları, bilim adamları ve uzmanlardan arşivlere dayalı uluslararası 396 makale, inceleme ve araştırma

genel değerlendirme, orta doğu'ya genel bakış / orta doğu'da türk varlığı / orta doğu'da jeopolitik ve strateji / orta doğu'da güvenlik ve gelecek / orta doğu'da enerji, **orta doğu'da din**, islâmiyet ve türkler / müslüman türklerde din ilmi ve tasavvuf / hilâfet ve mukaddes emanetler / osmanlı'nın islâm birliği siyaseti / arap milliyetçiliği / orta doğu'da çeşitli dinî gruplar /

RECEP TAYYİP ERDOĞAN / MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU / RAMAZAN ÖZEY / SERDAR SAKIN / UFUK SÜSLÜ / HASEN DURAN / ÇAGATAY ÖZDEMİR / NECMETTİN TOZLU / ZELİHA ÖTELEŞ / ALİ OSMAN KOCALAR / HAMZA ZEGHLACHE / NADİR ALİKHODJA / BİLGEHAN EMEKLİER / HASEN CELAL GÜZEL / BİLGEHAN ATSIZ GÖKDAG / CEMTÜYSÜZ / HAŞİMERDOĞAN / ENES ÖZ / MAHİR NAKİP / ERSAT HÜR MÜZLÜ / SERHAT ERKMEK / H. ÖMER BUDAK / ARIF BEHİC ÖZCAN / HASEN HÜSEYİN GÜNEŞ / HALİL MÜTİOĞLU / SEZAI ÖZCELİK / MURAT SİLİNİR / UĞUR MATİC / İSMAİL KAPAN / NEJAT TARAKCI / SERDAR KESGİN / HAMZA ATEŞ / MÜCAHİT BEKTAS / RECEP ULUSOY / NECMETTİN ACAR / M. OZAN ŞAHİN / İSMET TÜRKMEN / MEHMET ÜNLÜ / EROL KAPLUHAN / ARIFE CİBİL YILDIRIM / EBRU GENÇALP / ZEKERİYA KİTAPCI / ZUFAR Z. MIFTAKOV / MEVLÜT KOYUNCU / İRFAN AYCAN / MAHMUT KIRKPINAR / MEHMET AZİMLİ / FARDA ASADOV / AYDIN ÇELİK / MARCİN GRODZKI / AHMET VEHBİ ECER / AHMET TURAN YÜKSEL / STEFAN REICHMUTH / MEHMET DEMİRCİ / M. ŞAFFET SARIKAYA / HÜSEYİN KAYHAN / YUSUF ILGAR / ALİ GALİP GEZGİN / AZMİ ÖZCAN / SÜLEYMAN BEYOĞLU / HİLMİ AYDIN / CEZMİ ERASLAN / TÜRKAN POLATÇI DEMİRKOL / AHMET NAZİF ÜNALMIŞ / Ş. TUFAN BUZPINAR / MURAT KILIÇ / MİTHAT ATABAY / AHMET UÇAR / SERKAN GÜL / YELDA TUTAR SERTER / YAŞAR KAPLAN / BEHCET KEMAL YEŞİLBURSA / KASIM ERTAŞ / HAKAN MERTCAN

Recep Tayyip Erdoğan Türkiye, Ortadoğu'nun Tek Gerçek Dostudur / 21

GENEL DEĞERLENDİRME

Mevlüt Çavuşoğlu Müreffeh ve İstikrarlı Bir Ortadoğu / 25

Orta Doğu'ya Genel Bakış

Ramazan Özey Ülkelerin Bakış Açıları: Orta Doğu Neresidir? / 27

Ramazan Özey Orta Doğu'nun Coğrafi Şahsiyeti / 36

Serdar Sakın Orta Doğu: Tanımı ve Hududu / 58

Ufuk Süslü 100 Tanımlamada Orta Doğu / 65

Hasan Duran-Çağatay Özdemir Orta Doğu'nun Sosyo-Politik Yapısı / 93

Necmettin Tozlu Türkiye'den Orta Doğu'ya Bakmak / 107

Zeliha Öteleş Orta Doğu'dan Geçerken: Sosyal, Kültürel ve İlmî Hayata Dâir İzlenimler / 110

Ali Osman Kocalar Orta Doğu Coğrafyasında Turizm / 117

Hamza Zeghlache-Nadir Alikhodja Geleneksel İslâm Kenti ve Yeni Çevresel Dünya Düzeninin Gelişi / 126

Bilgehan Emeklier Orta Doğu'nun Batı Merkezli Kavramsal İnşası: Bir Mekânı-Coğrafyayı Nesneleştirme Çabası / 137

Orta Doğu'da Türk Varlığı

Hasan Celâl Güzel Orta Doğu'da Türk/Türkmen Varlığı / 144

Bilgehan Atsız Gökdag Orta Doğu'daki Türk Varlığı / 151

Cem Tüysüz Türkmenler / 167

Haşim Erdoğan-Enes Öz Orta Doğu'da Bir Yurt: Türkmeneli Coğrafyası / 206

Mahir Nakip Orta Doğu'dan Türkiye'ye Yönelen Tehditler ve Türkmenler / 217

Erşat Hürmüzlü Orta Doğu Türkmenleri / 222

Serbat Erkmen Türk Dış Politikasında Orta Doğu Türkleri: Yeni Bir Stratejik Vizyon İhtiyacı / 227

Orta Doğu'da Jeopolitik ve Strateji

H. Ömer Budak Jeopolitik ve Stratejik Açından Orta Doğu / 234

Ramazan Özey Orta Doğu'nun Jeopolitik Önemi, Büyük Orta Doğu Projesi ve Arap Baharı / 253

Arif Behiç Özcan Küresel ve Bölgesel Dinamikler Işığında Orta Doğu'yu Anlamak / 262

Hasan Hüseyin Güneş Muhkem ve Müteşabih Kimliklerden Ölümçül ve Ölümsüz Kimliklere, Orta Doğu'dan Kimlik Fragmanları / 277

- Halil Mutioğlu* Teo-politik ve Teo-stratejik Açidan Orta Doğu ve Türkiye / 298
Sezai Özçelik Latin Amerika ve Orta Doğu: Benzerlikler ve Farklılıklar / 306
Murat Silinir Orta Doğu'da Pandemik Kaos ve Paradigmatik Çıkamaz / 315
Uğur Matıç Soğuk Savaş Döneminde Türkiye'de Bir Dış Politika ve Strateji Dergisi:
Ortadoğu / 320

Orta Doğu'da Güvenlik ve Gelecek

- İsmail Kapan* Orta Doğu'da Son Yüzyılın Yansımaları ve Geleceğe Dair Ciddi
Endişeler / 354
Nejat Tarakçı Orta Doğu'nun Sonu Ne Olacak? / 373
Serdar Kesgin Avrupa Güvenlik Algısında Doğu Akdeniz / 384
Hamza Ateş-Mücahit Bektaş Orta Doğu'da Su Savaşı İhtimali / 392
Recep Ulusoy- Necmettin Acar Körfez Ülkelerinde Ekonomi Politik: Rejim
Güvenliğinden Ekonomik Güvenliğe (2010-2016) / 404
M. Ozan Şahin Dış Politikada Yönlendirici Bir Güç Olarak İstihbarat: Orta Doğu
Bölgesinde Türkiye, ABD ve İsrail Gizli Servisleri / 417

Orta Doğu'da Enerji

- İsmet Türkmen* Ortadoğu'da İktisadi Nüfuz Mücadelesi: Chester Projesi / 431
Mehmet Ünlü Orta Doğu Coğrafyasında Enerji Stratejileri / 443
Erol Kapluban Dünya Enerji Kaynakları Açısından Orta Doğu Petrolleri ve
Önemi / 452
Arife Cibil Yıldırım Orta Doğu'da Tarihin Oluşumunda Petrol Unsuru / 462
Ebru Gençalp Fırat ve Dicle Akarsuları Bağlamında Türkiye-Suriye-Irak Arasında
Su Sorunu / 474

ORTA DOĞU'DA DİN

İslâmiyet ve Türkler

- Zekeriya Kitapçı* Türklerin Müslüman Oluşu / 487
Zufar Z. Miştakov İdil Havzasındaki İlk İslâm Devleti: İdil Bulgar Devleti / 498
Mevlüt Koyuncu Türkler ve İslâm Dünyası / 509
İrfan Aycan Emeviler Dönemi Sonuna Kadar Müslüman Arapların Türklerle İlk
Münasebetleri / 530
Mahmut Kırkpınar Abbâsiler Dönemi Türklerin Siyasî Faaliyetleri / 539
Mehmet Azimli Abbâsiler Döneminde Türklerden Oluşturulan Ordu: Hassa
Ordusu / 554
Farda Asadov VIII. - X. Yüzyıllarda Abbâsî Ordusundaki Türk Muhafızların Sayısı
ve Onlar İçin Yapılan Harcamalar / 569
Aydın Çelik Fâtımiler Devleti'nde Türkler / 577
Marcin Grodzki İslâm'ın Başlangıç ve Erken Evrimine Dair Alışılmışın Dışında
Modern Bir Teori / 586

Müslüman Türklerde Din İlimi ve Tasavvuf

Abmet Vehbi Ecer Türk Kültür Tarihinde Ebu Mansur Muhammed Mâtürîdî'nin Yeri ve Etkisi / 594

Abmet Turan Yüksel Ahmet Yesevî: Hayatı, Eserleri, Fikir ve Tesirleri / 607

Stefan Reichmuth XVIII. Yüzyılda İmparatorluğun Merkezinde ve Eyaletlerinde İslâmî İlim / 616

Mehmet Demirci Müslüman Türklerde Tasavvuf / 625

M. Saffet Sarıkaya Türklerin İslâmlaşma Sürecinde Mezheplerin ve Tarikatların Yeri / 637

Hüseyin Kayhan Mevlevîliğin Yayılma Gayretleri / 651

Yusuf İlgar Mevlevî Sultan Dîvânî'nin Orta Doğu Seyahatleri ve Orta Doğu Mevlevîhânelerine Kısa Bir Bakış / 661

Ali Galip Gezgin Türk-İslâm Devletlerinde Şûrâ / 670

Hilâfet ve Mukaddes Emanetler

Azmi Özcan Osmanlılar ve Hilâfet / 679

Süleyman Beyoğlu Osmanlılar ve Mukaddes Emanetler / 691

Hilmi Aydın Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetlerimiz / 699

Osmanlı'nın İslâm Birliği Siyaseti

Cezmi Eraslan II. Abdülhamid ve Osmanlı Devleti'nin İslâm Birliği Siyaseti / 707

Türkan Polatçı Demirkol-Abmet Nazif Ünalımsız Osmanlı Son Dönem Dinî Politikasının Jeopolitik Yapıya Yansımaları / 715

Arap Milliyetçiliği

Ş. Tufan Buzpınar Arap Milliyetçiliğinin Osmanlı Devleti'nde Gelişim Süreci / 730

Murat Kılıç Asabiyyeden Pan-Arabizme: Arap Milliyetçiliği / 743

Mithat Atabay Arap Milliyetçileri, Cemal Paşa'nın İzlediği Politikaların Arap Bağımsızlık Hareketlerine Etkileri / 753

Abmet Uçar Arap Milliyetçiliği ve Amerikalı Misyonerler / 761

Orta Doğu'da Çeşitli Dinî Gruplar

Serkan Gül Orta Doğu'da Protestan Misyonerlerin Kurulması ve İlk Faaliyetleri / 774

Yelda Tutar Serter Orta Doğu Coğrafyasında Süryanîler: Süryanîlerin Türkiye'den Avrupa'ya Göçleri / 781

Yaşar Kaplan Orta Doğu'da (Y)ezidlik ve (Y)ezidîler / 787

Bebçet Kemal Yeşilbursa İngiliz Belgelerine göre Orta doğu'daki Dürzi Toplumu / 798

Bebçet Kemal Yeşilbursa The Druze Community in the Middle East According to British Documents / 805

Kasım Ertaş Anadolu'da Bir Varoluş Mücadelesi: Beytüşşebap'ta Keldanîler ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları / 813

Hakan Mertcan Suriye'de Alevîler / 822

ORTA DOĞU TARİHİ

Orta Doğu'da İlk Medeniyetler

İlhami Durmuş Sümer Uygarlığı / 7

İlhami Durmuş Sümer Adı, Dili ve Kimliği / 13

Adem Işık Türklerin Orta Doğu Geçmişi Üzerine Birkaç Söz / 22

Ali İpek II. Husrev Perviz ve Herakleios'un Suriye Siyasetleri / 26

Orta Doğu'da İlk Müslüman Türk Devletleri

Nadir Özkuyumcu Tolunoğulları / 35

Nadir Özkuyumcu İhşidiler / 66

Muammer Gül Önasya'da Bir Türk Devleti: Eyyübîler (1175-1250) / 94

Muammer Gül Selahaddin Eyyubî / 105

Moğollar ve Haçlılar

Süleyman Özbek Yakın Doğu Türk-İslâm Tarihinin Akışını Değiştiren Bir Meydan Savaşı: Ayn Colud / 123

Muammer Gül Moğol İstilasının Orta Doğu Etnolojisine Tesiri: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Bir Moğol Hanedanı Sutaylılar / 132

Hülya Yiğit Orta Doğu'ya Haçlıların Yerleşmesi / 143

Ayşe Dudu Kuşçu El-Melik El-Kâmil ve V. Haçlı Seferi / 157

Selçuklular

Erdoğan Merçil Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi / 170

Hilâl Sürsal Orta Doğu'da Selçuklu Varlığı / 221

Erdoğan Merçil Kirman Selçukluları / 231

Hasan Hüseyin Adaloğlu İlk Selçuklu-Abbâsî İlişkileri / 237

Hüseyin Kayhan Sultan Melikşah Zamanında Selçukluların Batıdaki Hâkimiyet Bölgeleri ile İlgili Politikaları / 249

Aydın Çelik Selçuklu-Fâtımî Münasebetleri / 257

Osman G. Özgüdenli Ülûş Sisteminden Merkezi Devlete: Selçuklu Devlet Telâkkisinin Teşekkülü (1038-1064) / 267

Omid Safi Büyük Selçuklularda Devlet-Toplum İlişkisi / 287

Abmet Ocak Nizâmîye Medreseleri ve Büyük Selçuklularda Eğitim / 303

Hüseyin Kayhan Türk Yönetimlerinde Ermenilerin Sosyal, Ekonomik, Dinsel ve Kültürel Hayatları / 312

Osmanlılar

Nurettin Gemici Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Arap Coğrafyası / 327

- Altan Çetin* XIII. - XV. Yüzyıllarda Yakın Doğu'nun Sosyo-Ekonomik Hayatında Tüccarlar / 337
- Yusuf Küçükdağ* Osmanlı Devleti'nin Şah İsmail'in Anadoluyu Şiileştirme Çalışmalarını Engellemeye Yönelik Önlemleri / 355
- Kamarazaman Yusoff* XV. Yüzyılda I. Selim ve Mısır Arasındaki İlişkileri / 370
- Seyyid Muhammed Es-Seyyid* Mısır Eyaleti'nde Osmanlı Nizamının Kuruluşu / 378
- Hasan Şabin* Kırım Harbi Esnasında Osmanlı-İran Münâsebetleri (1853-1856) / 400
- Mehmet Ali Ünal* Osmanlı Devleti'nde Merkezî Otorite ve Taşra Teşkilâtı / 407
- Orban Kılıç* XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin Eyalet ve Sancak Teşkilâtlanması / 421
- Mustafa Bryıklı* Şam Vak'ası (1831) ve Sonuçları / 444
- Abmet Yüksel* II. Mahmud Devrinde Mısır Krizi ve İstihbarat / 458
- Kemal Yakut* Tanzimat Döneminde Irak ve Suriye'de Arap Aşiretleri ve Devlet / 483
- Süleyman Kızıltoprak* II. Abdülhamid'in Mısır Sorununa Yaklaşımı ve İstanbul Konferansı / 490
- Vabdettin Engin* Osmanlı Devleti'nin Demiryolu Siyaseti / 507
- Murat Özyüksel* Hicaz Demiryolu / 517
- Murat Özyüksel* Anadolu ve Bağdat Demiryolları / 532
- Hüseyin Çınar* Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi ve XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Antep Menzilleri / 549
- Atillâ Çetin* Osmanlı Taşra Yönetiminde Valilik Yapan Bazı Önemli Aileler / 561
- A. Haluk Dursun* Akabe Meselesi / 570
- Nükhet Adıyeyeke-Nuri Adıyeyeke* 19. Yüzyılın Sonunda Girit'de Milliyetçi Çatışmalar ve Arap Coğrafyasına Sürgün Edilen Giritliler / 580

I. Dünya Savaşı

- Ayşenur Menekşe Çalıkçı-Cezmi Eraslan* 1. Dünya Savaşında Son Osmanlı Zaferi: Kut'ül Amâre / 591
- Salih Mercan* Birinci Dünya Harbinde Irak Cephesi'nden Bir Kesit / 606
- Hicabettin Sarı* Fransız Basınına Göre İngilizlerin Mezopotamya Seferi (1914-1918) / 637
- Nevzat Artuç* Birinci Kanal Seferi / 645
- Nevzat Artuç* İkinci Kanal Seferi / 654
- Turan Akkoyun* Orta Doğu'da Emperyalist 'Bilgeligin' Beyaz Perde Görüntüsü: Arabistanlı Lawrence / 664
- Cemal Sezer* Birinci Dünya Savaşı'nda Hilâl-i Ahmer Süveyş İmdat Heyeti'nin Faaliyetleri / 676
- Nevzat Artuç* Birinci Dünya Savaşı Sırasında Orta Doğu'da İmar-İskân, Kültür ve Eğitim Faaliyetleri / 683
- Yusuf Aydın* I. Dünya Savaşı'nda Hindistan'da Türk-Alman Faaliyetleri / 689
- Sadık Sarısamam* Afgan Prensi Serdar Abdülmecid Han'ın Türkiye Ziyareti / 717
- Necat Çetin* Nüfus Esas Defterleri, Vefeyata Mahsus Vukuat Defteri ve 1934 Yılı Nüfus Tarama Cetvel Kayıtlarına Göre... / 729

- Mustafa Yaşar Özoylumlu* Ömer Rıza Doğrul'un Gözünden İkinci Dünya Savaşı Sonrası Orta Doğu / 736
- Hatice Palaz Erdemir-Halil Erdemir* Batılıların Yaptığı Arkeolojik Kazılar ve Tarihi Eser Yağması / 752

Türkiye Cumhuriyeti

- Mahmut Bolat* Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Orta Doğu / 772
- Serdar Sakin* Atatürk'ün Milletler Arası İşbirliği ve Kolektif Güvenlik Anlayışına Bir Örnek: Sâdâbad Paktı / 780
- F. Rezzan Ünalp* Atatürk ve Libya Politikası / 791
- Barış Borlat* Türkiye-Suriye Arasındaki Sınır İhlalleri Meselesi (1930-1940) / 822
- Selçuk Duman* Tek Parti Dönemi Türkiye-İran İlişkileri / 835
- Melih Tımal* İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Bir Dostluk ve Kardeşlik Çağrısı: Özsoy Operası / 848
- Serdar Sakin* Demokrat Parti'nin Uluslararası Politikasına Bir Örnek: Bağdat Paktı / 859
- Vefa Kurban* Bağdat Paktı'nın Türk-Sovyet İlişkilerine Etkisi / 875
- Cihat Göktepe* Bağdat Paktı'ndan CENTO'ya Geçiş / 885

üçüncü cildin içindekiler

Sayı: 84

ORTA DOĞU ÜLKELERİ VE HALKLARI

Irak

- Selçuk Duman* II. Meşrutiyet Dönemi Irak ve Aşiretlerin Tutumu / 7
- Abmet Uçar* Irak Örneğinde Belgeler Işığında Klasik 'Arap Türk'ü Sırtından Vurdu' Yalanı / 14
- Sinan Marufoğlu* İşgale Hazırlık; Birinci Dünya Savaşı Öncesinde Irak Vilayetlerinde İngilizlerin Siyasî Faaliyetleri / 23
- Mithat Baydur* Osmanlı-Alman İlişkilerinde Anadolu ve Bağdat Demiryollarının Yeri / 30
- Burcu Çalıklıuşu Aykanat* 1958 Irak Darbesi'nin Türkiye'nin İç Siyasetine Etkisi / 48
- Coşkun Topal-Sinem Çelik* Bağdat Paktı'nın Türk-Arap İlişkilerine Yansıması / 61
- Halit Karatay* Iraklı Öğrencilerin Türkiye ve Türkçe Metaforu / 69

Irak Tarihi Üzerine

- Hüseyin Kayhan* Irak Selçukluları (1120-1194) / 73
- Hüseyin Kayhan* Şehrizar Türkmen Beyliği Kıfçakoğulları / 85
- Hüseyin Kayhan* Huzistan Türkmen Atabeyliği (1147-1194) / 90
- Gülây Ögün Bezer* Zengîler (1127-1233) / 98
- Mustafa Eğilmez* Musul ve Halep Atabeyi Nureddin Mahmud / 112

- Kerra Altuğ-Gürsoy Solmaz* Zengiler Atabeyi Nureddin'in Siyasî Hayatı
(1146-1174) / 127
- Hüseyin Kayhan* Artuklular-Zengiler İlişkileri / 137
- Fazıl Bayat* Erbil Atabeyliği / 144
- Gülây Ögün Bezer* Begteginliler: Erbil'de Bir Türk Beyliği (1132-1233) / 151
- Abdullah Ekinci* Muzaferüddin Gökbori'nin Siyasî ve Sosyal Faaliyetleri / 160
- Babattin Kök* Musul ve Halep Atabeyi Mevlûd ve Zamanı / 171
- Fazıl Bayat* İmaduddin Zengî ve Musul Atabeyliği / 177
- Remzi Kılıç* Bağdat'ın Osmanlı Hâkimiyetine Girmesi ve Kanunî'nin Bağdat'taki Faaliyetleri / 190
- Erdoğan Gülcü* Bağdat Vilayeti'nin İdarî Taksimatı ve Bağdat Beylerbeyleri (1534-1623) / 203
- Rıza Talibi* Osmanlı'da Irak Türkmenleri / 215
- Ali Birinci* Bağdadlı Müderriszâde Mehmed Fehmi Efendi'nin Hikâyesi / 224

Musul Meselesi

- Serdar Sakin* Musul Meselesi (1919-1926) / 241
- Zülal Keleş* Musul Meselesi / 263
- Bülent Atalay* Yakın Şark İşleri Hakkında Lozan Konferansı Müzakerelerinde Müphem, Muğlak, Muallak ve Manivela Olarak Kullanılmak İstenen Mevzu: Musul Meselesi / 283

Irak Türkmenleri

- Remzi Kılıç* Musul ve Kerkük'ün Tarihî Coğrafyası / 298
- Fazıl Bayat* Moğol İstilasına Kadar Irak Türkleri / 307
- Selçuk Duman* Irak Türkîsi Gerçeği ve Millî Mücadele Dönemi Bölge Halkının Türk Yönetimi İstekleri / 317
- Suphi Saatçi* Irak Türkmenleri / 331
- Sinan Marufoğlu* Irak Türkleri / 345
- Mahir Nakip* 2003 Yılından Bu Yana Irak Türkleri / 355
- Bilgay Duman* 2003 Sonrası Irak'ta Türkmen Varlığı ve Siyasî Durumu / 365
- Ergünöz Akçora* Irak'ın Orta Doğu'daki Yeri ve Önemi ile Parçalanması ve Türkmen Meselesi / 387
- Rabia Kocaman Aydın* Irak Türklerinin Sosyal Hayatı / 428
- Sebahattin Şimşir* Kerkük'te 1958 İhtilalinden 1959 Katliamına Türkmenler / 439
- Sebahattin Şimşir* İzzettin Kerkük ve Kerkük Dâvâsı / 446
- Erşat Hürmüzlü* Irak Anayasasında Kerkük Çıkmazı / 451
- Mahir Nakip* Abdullah Gül ve Irak Türkleri / 453
- Ziyat Akkoyunlu* Irak Türk Edebiyatı / 462
- Suphi Saatçi* Irak Çağdaş Türkmen Şiiri / 473
- Muhammet Kaya* Irak Türkmenlerinin Dili ve Dil Sorunları / 506
- Abmet Yanar* Kerkük ve Hayratlarımız / 512

Suriye

- Cenap Çakmak* Suriye’de Uluslararası Suçların Yargılanması / 519
Güler Yarcı Orta Doğu’nun Kadîm İskân Mahalli: Askerî ve Sivil Bir Yerleşim Olarak Halep Kalesi / 529
Najwa Othman Halep’te Osmanlı Mimarisi / 551
Lamia Al-Jasser Suriye’de Erken Osmanlı Dönemi’ne Ait Yapılarda Süsleme ve Bezemeler / 563
Ufuk Tavkul Suriye’de Kafkasyalılar / 575
Salem Khalaf-Hasan Altuntaş 1957 Yılı Türkiye-Suriye Bunalımı / 588
Mustafa Bostancı Türkiye’nin Orta Doğu Siyasetine Etkisi Bakımından 1957 Türkiye-Suriye Krizi / 603

Suriye Tarihi Üzerine

- Ali Sevim* Suriye Selçuklu Melikliği / 612
Gülay Ögün Bezer Böriler (Dimaşk Atabeyliği) (1104-1154) / 632
Mustafa Öztürk Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılın İlk Yarısında Safed’in Nüfusu / 646
Ünal Taşkın MAD.459 Numaralı Deftere Göre Şam ve Sancaklarında Tımar Dağıtımı / 655
Remzi Kılıç 19. Yüzyıl’da Halep Vilayeti İdaresi / 673
Moshe Ma’oz Tanzimat Döneminde Suriye’de Dinî ve Etnik Anlaşmazlıklar / 679
Abmet Gündüz-Caner Aydeyer Ticaret Yolları Üzerinde Bir Osmanlı Vilayeti: Halep (1907-1912) / 686
Hasan Demirci King-Crame Komisyonu’nun Raporu Işığında ‘Suriye Mandası’na Dair Fikirler / 701
Bülent Atalay Hüseyin Cahid’in Kaleminden Yakın Şark İşleri ve Lozan Konferansı Müzakerelerinde Suriye Mevzuu / 707

Suriye ve Lübnan Türkmenleri

- Abdurrabman Mustafa* Suriye Türkmenlerinin ‘Onur ve Özgürlük Mücadelesi’ / 717
Oytun Orban Suriye ve Lübnan Türkmenleri / 726
Ömer Osman Umar Suriye Türkleri / 742
M. Fatih Kirişçioğlu Suriye’de İç Savaş Süreken Suriye Türkleri / 754
Özgür Kasım Aydemir Orta Doğu’daki Metruk ve Kayıp Türkler: Lübnan Türkleri / 769
Abdulkerim Ağa Suriye Türkmenleri / 780
Leyla Budak Suriye’de Medya Ortamı ve Suriye Türkmen Medyasının Genel Durumu Üzerine Bir Değerlendirme / 792

Lübnan

- Yasin Atlıoğlu* Büyük Orta Doğu’nun Küçük Ülkesi: Lübnan / 801

Ercan Çelebi Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde Yer Alan Lübnan ile İlgili Arşiv Belgelerinin Değerlendirilmesi / 821

Güler Yarcı 19. Yüzyıl Sonlarında Cebel-i Lübnan'da İbrahim Nehri'nin Islahı / 829

Halil Özgavlı Lübnan Ermeni Cemaati'nin Oluşumu / 848

dördüncü cildin içindekiler Sayı: 85

ORTA DOĞU ÜLKELERİ VE HALKLARI

İran

Abdullah Erol Bir Ulus Olarak İran (Kültür Kodları Üzerine Bir Analiz) / 7

Mazlum Uyar Şii Politik Düşüncesi Bağlamında İran İslâm Cumhuriyeti Anayasasında Otoritenin Kaynağı / 21

Arif Keskin İran Nasıl Yönetiliyor? / 42

Hakan Boz İran'ın Askerî Kapasitesi ve Silahlı Kuvvetlerin Organizasyonu / 48

Haleddin C. İbrahimli İran, Belgelerde ve Gerçeklikte / 61

Mustafa Öztürk 1979 İran Devrimi'nin Bölge ve Dünya Dengeleri Üzerindeki Tesisleri / 73

Şehrebanı Allahverdiyeva İran'ın Dünü ve Bugünü / 84

Kısmet Mekkin İran Devrimi ve ABD Dış Politikasına Etkileri: Humeyni Dönemi / 93

Aras Aslanlı-Agıl Memmedov Bağımsızlığın İlk Yıllarında Azerbaycan-İran İlişkileri / 108

Rahim Cevadbeyli Dünden Bugüne Gerçek İran / 114

Rahim Cevadbeyli İran 5+1 Anlaşması Ülkeyi İç Savaşa Götürür / 133

Tobid Melikzade İran'ın Resmî Belgelerine Göre Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu / 137

İran Tarihi Üzerine

Abdullah Gündoğdu Türkistan'da Osmanlı-İran Rekabeti / 140

Gunay Heyderli Safevî İmparatorluğu'nda Avrupalı Güçlerin Ajanları Katolik Misyonerler / 148

Hosein Mirjafari İranlı Tarihçilerin Bakış Açısıyla Kanunî Sultan Süleyman'ın Siyaseti ve Kişiliği / 158

Mustafa Ekinçi Yavuz Sultan Selim Döneminde Osmanlı-Safevî İlişkileri / 162

Eyal Ginio Beyaz Kule Şehrinde Bir Safevî Prensi: Selanik'teki Beyzade (1781-1734) / 180

Okan Güven Osmanlı Diplomasisi Karşısında Safevî Elçileri (1501-1516) / 187

İbrahim Aykun Osmanlı-İran İlişkilerinden Diplomat Bir Kesit / 196

Selahattin Tozlu Trabzon-Erzurum-Tebriz Yolu (XIX. Yüzyılda Sosyal ve Ekonomik Bakımdan Bir İnceleme / 212

Z. V. Konukova-A. E. Aydarov Viladikafkas'ta İran Diasporası / 227

- Hasan Seferi* Ermeniler Tarafından Soykırımı Uğramış Güney Azerbaycan Türklerine Osmanlı Ordusu'nun Yardımı (1918) / 232
- Ersin Müezzinoğlu-İsmail Şahin* Sorunlu Mirasın Reddi: 22 Nisan 1926 Türkiye-İran Güvenlik ve Dostluk Antlaşması / 237
- Nesib L. Nesibli* Güney Azerbaycan tarihinde Siyasî Özveri ve Millî Gaflet Dönemi (1905-1925) / 253
- Mazlum Uyar* Pehlevî Hânedanlığının Kuruluşu ve Rıza Şah Dönemi (1921-1941) Devlet Ricâli-Ulema Münasebetleri / 271
- Cemil Hesenli* Güney Azerbaycan Millî Harekâtı / 291
- Mithat Atabay* Modern Türkiye'nin Kuruluşunu Örnek Alan Bir Orta Doğu Liderinin Türkiye Ziyareti: Şah Rıza Pehlevî Türkiye'de / 306
- Melih Tınal* Atatürk'ün Vefatının İran Kamuoyundaki Yankıları / 312
- Rahim Cevadbeyli-Ümid Yazar* Tarih Bilimci Prof. Zehtabî Kirişçi ve Nasir Purpirar'ın Eserleri Üzerinden İran Tarihinin Gerçek Yüzü / 319

İran'da Etnik Gruplar Üzerinde Baskılar

- Rıza Talibi* Sesimizi Duyan Var mı? / 334
- Cavid Mövsümlü* Güney Azerbaycan'da 1918 Yılı Soykırımı (Cilovluk Olayları) / 338
- Nasir Bolidei* İran'da Belucistan Sorunlarına Kısa Bir Bakış / 345
- Yusuf Azizi Beni Torof* Ahvaz Bölgesinde Arap ve Arap Olmayanlar Arasında Ekonomik Mücadele / 356
- Nurali Muradi* Etnik Loristan Bölgesi, Lorların Katliamı ve Onlara Karşı Uygulanmakta Olan Asimilasyon Siyaseti / 361

İran Türkleri

- Aygün Attar* Yeni Bir Çağ Kavşağında İran Türkleri / 369
- Bilgehan Atsız Gökdâğ* Jeopolitik Açından İran Türklüğüne Bakış / 373
- Ümit Nazmi Hazır* Jeopolitika ve Kimlik Ekseninde Türkler / 386
- İrade Memmedova* İran'ın Türk Nüfusu ve Yerleşme Alanı / 391
- Rahim Cevadbeyli* İran'ın Etnik Yapısı ve Siyasî Türklüğün Yeniden Doğuşu / 398
- Nabi Kabotarian* İran Türkleri / 418
- Brenda Shaffer* İran'da Azerî Türkleri / 429
- Christiane Bulut* Bayadistan (İran)'daki Türk Kavimleri / 437
- Cevat Hey'et* Sungur Türkleri / 458
- Mubittin Çelik* Kaşkay Türkleri / 463
- Enver Uzun* İran Avcıları / 486
- Nimetullah Ağabali* İran Anayasası ve Uluslararası Hukukta Güney Azerbaycan Türklerinin Konumu / 493
- Süphan Talibli* Muhammedtağı Zehtabî'nin (Kirişçi) Eserlerinde İran ve Azerbaycan Türk Meselesine Yaklaşım / 504
- Ümid Yazar* Muhammed Taki Zehtabî (Kirişçi)'nin Eserleri Üzerinden İran ve Azerbaycan Türklüğünün Tarihselliği ve Kimlik Sorunu / 513

İran Türk Dili ve Edebiyatı

- Cevat Hey'et* Azerbaycan'ın Türkleşmesi ve Azerî Türkçesinin Teşekkülü / 522
Şerife Yalçınkaya Ortaçağ Türk ve İran Edebi Metinlerinde Türk Kavramı / 229
Büyük Resuloğlu Güney Azerbaycan'da Türk Lehçeleri / 538
Arzu Memmedova-Rabim Cevadbeyli Türk Dili Safevîlerin Devlet Dilidir / 544
Mebran Baharlı İran'da Devlet Dili Olarak Türkçe'nin Kısa Tarihi / 558
Hüseyin Düzgün-Hasan Feyzullah Vahid Kültürel Türk Mirası Olarak Nevruz Bayramı ve Güney Azerbaycan Türklerinde Nevruz Geleneği / 572
Şafak Alibeyli Nesîmî'den Fuzulî'ye (Farsça Divanlarına Dayanarak) / 579
Quliyev Bayram Büyük İslâm Âlimi, Bilim Ülkesinin Şahı Nasirüddîn Tûsî / 587
Rıza Hemrâz İran'da Türk Atasözlerinin Derlenerek Yazıya Aktarılmasının Kısa Tarihçesi / 594
Hasan Raşidi Farsça (Deri Farsçası) İran'da Yerli Dil mi Yoksa Yabancı Dil mi? / 601
Hüseyin Muhammedzâde Sadîk (H. Düzgün) Şeyh Safiyüddîn Erdebeli'nin Kara Mecmuası ve Ahmet Kesrevî'nin Azerî Teorisi / 608

Suudî Arabistan

- Zekeriya Kurşun* Osmanlı Devleti İdaresinde Hicaz (1517-1919) / 617
Orhan Kılıç Arap Yarımadası'nda Osmanlı Hâkimiyetinin Tesisi ve 16.-18. Yüzyıllarda Hicaz'ın İdaresi / 629
Ali Ata Yiğit Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Raporları Işığında Arap Birliği Düşüncesi ve Irak-Suudî Arabistan İttifak Antlaşması (7 Nisan 1936) / 641
Mustafa Bostancı Türk-Suudî İlişkilerine Katkısı Bakımından Turgut Özal'ın Suudî Arabistan Ziyareti (16-20 Mart 1985) / 651
Özer Özocak Suudî Arabistan'ın İran ile uyumsuzluğu: Irak, Suriye ve Yemen Örnekleri / 663
Ali Bilgenoğlu İslâm Düşüncesinde Bir Yenilenme ve Diriliş Arayışı Olarak İslâm Modernizmi ve Vehhâbilik / 675

Ürdün

- Abdülganı Bozkurt* Arap Baharı Sürecinde Ürdün-ABD İlişkilerinin Genel Bir Değerlendirmesi / 691
Hüseyin Baran 1996'dan 2016'ya Yirmi Yılda Ürdün İzlenimleri / 701
Mustafa Güler XVIII. Asırda Hac Yolunun Güvenliği Kapsamında Ürdün'deki Menziller ve Kaleler / 704

Yemen

- Yabya Yeşilyurt* Türk Halk Kültüründe Yemen Temalı Konular ve Yemen'de Türk Kültür Varlıkları / 712
Ufuk Gülsoy Yemen Demiryolu Projesi / 726

beşinci cildin içindekiler

Sayı: 86

ORTA DOĞU ÜLKELERİ VE HALKLARI

Mısır

- İrfan Kalaycı* Mısır'ın Ekonomi-Politik Dönüşümü Üzerine Bazı Dikkatler / 7
Mithat Atabay Türkiye Cumhuriyeti ile Mısır Arasında Afyon Sorunu ve Bu Sorunun İki Ülke İlişkilerine Yansımaları / 16
Esra Sarıkoyuncu Değerli Türk-Mısır Siyasî ve Kültürel İlişkileri (1923-1938) / 23
Mubammet Örtlek Müslüman Kardeşler Terör Örgütü Değildir - Mısır'dan ABD'ye Müslüman Kardeşleri Terör Örgütü İlan Etme Girişimleri / 38

Mısır Tarihi Üzerine

- Kâzım Yaşar Koprıman* Mısır Memlûkleri (1250-1517) / 44
Kâzım Yaşar Koprıman Osmanlı-Memlûk Münasebetleri / 81
Samira Korkantamer Memlûk Toplumunda Kadın / 103
Jane Hathaway Osmanlı Mısırı'nda Memlûk Nostaljisi / 112
Samir Hamidoviç Hatko Çerkezler Nasıl Memlûk Çerkezlerine Dönüştü? / 121
Özen Tok Osmanlı Hâkimiyetine Girişinden XVII. Yüzyıl Başlarına Kadar Mısır'da İdarî Durum / 135
Meryem Kaçan Erdoğan-Meral Bayrak (Ferlibaş) Hadım Hafız Ahmed Paşa'nın Mısır'daki Evkafı (XVII. ve XVIII. Yüzyıldaki Durumu) / 149
Özlem Şahin Ferdinand de Lesseps'in Süveyş Kanal Projesi (1854-1856) / 164
Sevda Özkaya Hidiv İsmail Paşa Döneminde Bâbîâli-Mısır-Avrupa İlişkileri / 171
Bülent Akkuş-Berat Ali Yavuz Mısır'da Cemal Abdül Nasır Dönemi ve Pan-Arabizm Politikası: Bölgesel ve Küresel Etkileri Bağlamında Bir Analiz / 179
Seif El Rashidi Mısır'daki Siyasî Değişimler ve Osmanlıların Mimarî Üzerindeki Etkileri / 190
Abmet Ali Bayhan Osmanlı Dönemi Mısırı'nda Mimarî Değişimler / 206

Filistin

- Ramazan Özey* Orta Doğu Serüveninde Filistin ve İsrail / 216
Levent Düzcü Filistin'e Yahudi Göçü Karşısında Osmanlı Devleti'nin Tavrı: II. Abdülhamid Yönetiminin İsrail Devleti'nin Kurulmasını Önleme Çabaları / 234
Önder Bayır Osmanlı Arşivi'nin Arap Dünyası Araştırmaları Açısından Önemi ve Belgelere Göre Osmanlı Döneminde Filistin / 251
Hasan Babacan-Servet Auşar Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Döneminde Filistin'de Kilise Politikaları / 270

- Mehmet Mert Çam* Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin'deki Nili Ajanlarının Faaliyetleri / 286
- Fethi Güngör* Filistinli Tutsak Çocukların Maruz Kaldığı Ağır Hak İhlalleri / 295
- Z. Deniz Altınsoy* Filistin Sorunu ve Uluslararası Alana Yansıması / 307
- Malaka M. Shwaikh* UCM'nin Cezasızlığa Son Verme Konusundaki Başarısızlığı: Örnek Vaka Olarak İsrail-Filistin Uyuşmazlığı / 314

İsrail

- Stanford Shaw* Osmanlı İmparatorluğu'nda Yahudi Milleti / 322
- Ş. Tufan Buzpınar* II. Abdülhamid Dönemi'nde Filistin'e Yahudi Göçü Meselesi (1878-1908) / 340
- Fikret Adanır* II. Abdülhamid Döneminde Yabancıların Toprak Sahibi Olmaları Konusunda Osmanlı Kaygıları / 351
- Çağrı Erhan* Türkiye'nin İsrail ile İlişkileri (1948-2001) / 359
- Sabit Duman* 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın Sonuçları / 371
- İlyas Topçu* Demokrat Parti Dönemi Türkiye-İsrail İlişkileri / 379
- Arda Baş* I. Arap-İsrail Savaşı'nın Türkiye'nin Arap Ülkelerine Yönelik Politikasına Etkisi / 392
- Esmâ Özdaşlı-Timuçin Kodaman* İsrail'in İslâm Dünyası ile İlişkileri / 401
- Mehmet Sait Toprak* Talmud: Yahudilik ve Yahudilerin Yaşayan Sünneti / 409

Kıbrıs

- Recep Dünder* Kıbrıs'ın Fethi / 429
- Kemal Çiçek* İki Toplumlu Bir Şehirde Adalet Arayışları: Lefkoşa Mahkemesinde Rumlar ve Türkler (1698-1726) / 445
- Nuri Çevikel* Kıbrıs Eyâletinde Müslim-Gayrimüslim İlişkileri / 465
- Hüseyin Kanyılmaz* Kıbrıslı Türkler'in Kökeni ve Adaya Yerleşmesi / 476
- Ali Ata Yiğit* Atatürk Dönemi Kıbrıs Politikası (1923-1938) / 486
- Galip Alçitepe* Kıbrıs Bunalımı ve Barış Harekâtı (1963-1974) / 495

Kürtler

- Muammer Gül* Ortaçağ Kaynaklarına Göre Kürdistan / 504
- Safiye Dünder* İçimizden/Bizden Biri Kürtler / 519
- Ali Tayyar Önder* Türkler, Kürtler, Zazalar / 532
- İbrahim Yılmazçelik* Tarihi Dönemler İçerisinde Kürt Tarihinin Gelişimi Üzerine Bazı Tespitler / 545
- Sıddık Ünalın* Mervanoğullarının Kuruluşu ve Selçuklu Devleti'nin Hâkimiyetine Girişi / 554
- Göknur Gögebakan* Doğu Anadolu'nun Osmanlı Hâkimiyetine Girişi / 569
- Suat Akgül* Doğu Anadolu'da Osmanlı-Rus Rekabeti ve Kürtler / 583
- Rahim Cevadbeyli* Kürt Adı Altında Birleştirilen Toplulukların Kökeni / 595

- Yavuz Özdemir* Şeyh Said İsyanı / 613
Burak Bilgehan Özpek-Kadir Akalın Devrilmeyen Domino Taşları: Orta Doğu'da Kürt Siyasal Yapılarının Güncel Rekabeti / 628
Serdar Arban Türkiye'de Konuşulan Orta Doğu Kökenli Dillere Yönelik MEB Politikaları ve Geliştirilen Öğretim Programları / 637

Zazalar

- Yaşar Kalafat* İran-Anadolu Kültür Coğrafyaları Arasında Sofistik Bir Köprü
Goranlar/Zazakiler/Dimililer/Dersimliler / 663
Ercan Çağlayan Zazalar Hakkında Bazı Notlar / 684
Yaşar Kalafat Dünya Dili Türkçe İçerisinde Anadolu Dillerinden Zazaca'nın Yerine Dair Görüşler / 693

PKK Terörü

- Nihat Ali Özcan* Türkiye'nin Terörle İmtihanı / 705
İbrahim Yılmazçelik Orta Doğu'da Tarihi Gerçeklerin Işığı Altında Türkiye'nin Küresel Terörizm Karşı Alması Gereken Tedbirler / 716
Serkan Kekevi Kürdistan Toplulukları Birliği (KCK) Sistemi: Devletlik, Federalizm, KCK Uygulamaları ve Uluslararası Gelişmeler Üzerinden Bir Değerlendirme / 733
Recep Cengiz Etnik Çatışmanın Dinamikleri Üzerine; Suriye / 754
Sezai Özçelik Orta Doğu'da 'PKK Çocuk Askerler' Savaş Suçunun İncelenmesi: Uluslararası Ceza Mahkemesi, Savaş Suçları ve Lubanga Yargılanması / 762
Salih Yılmaz Rusya'nın Orta Doğu'da Kürt Kozu ve PYD Politikası / 773

altıncı cildin içindekiler

Sayı: 87

ORTA DOĞU'DA ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE SON GELİŞMELER

Türkiye'nin Orta Doğu Politikası

- Ramazan Gözen* Türkiye'nin Orta Doğu Politikası / 7
Şaban Kardaş Bölgesel Dönüşüm ve İkinci Parçalanmanın Gölgesinde Orta Doğu'da Türk Dış Politikası / 26
Mustafa Sıtkı Bilgin AK Parti Döneminde Türkiye'nin Orta Doğu Politikalarında Yön Arayışları / 33
Nurban Aydın-Babar Şentürk Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Orta Doğu Politikası / 48
Ali Serdar Erdurmaz Türkiye'nin AK Parti Dönemi Irak ve Suriye Politikasındaki Değişimler ve Değerlendirmeler / 69

- Gökmen Kılıçoğlu-Ayhan Nuri Yılmaz* Orta Doğu'da Türkiye Etkisi; Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Açısından Bölgedeki Siyasî Projeksiyonlar / 87
- Hasan Oktay* Türkiye-Rusya İlişkilerinde Batı Bloğu ve İran'ın Orta Doğu'daki Zor Denklemi / 119
- Yusuf Sayın* Orta Doğu Bölgesinde Türkiye Cumhuriyeti ile İran İslâm Cumhuriyeti İşbirliğine Yönelik İmkânlar ve Engeller / 124
- Zekeriya Kurşun* Türk-Arap İlişkilerinde Tarih Yazımının Dönüşümü ve Rolü / 143
- Salih Yılmaz-Ümit Nazmi Hazır* Rusya-Türkiye Arasındaki Rus Jet Krizi'ne Türkiye'den Bakış / 150
- Nurçin Arslan* Türkiye-Rusya İlişkilerinde Putin Yönetimi ve Suriye / 159

ABD ve Orta Doğu

- Hale Şıvgın* Amerika'nın Orta Doğu'ya İlk Askerî Müdahalesi (1801-1805) / 163
- Fazlı Doğan* Orta Doğu'da Dış Müdahale ile Devlet İnşası: Irak Örneği / 173
- Şenol Kantarcı* Amerika Birleşik Devletleri'nin İran Denklemi ve Türkiye / 186
- Süleyman Elik-Meysune Yaşar* 'İzolasyondan Müzakereye' Bush ve Obama Doktrinleri Çerçevesinde İran-ABD İlişkileri / 198
- Meral Kuzgun* Türk-Amerikan Çerçevesinde Türkiye'nin Bağdat Paktı'na Girişi ve Dış Basındaki Yansımaları / 221

Rusya ve Orta Doğu

- Giray Saynur Derman* Rusya Federasyonu'nun Orta Doğu Politikası / 236
- Alaeddin Yalçınkaya* Yeni Soğuk Savaş Döneminde Rusya'nın Orta Doğu Politikası / 258
- Nahide Şimşir* Rusya'nın Çarlık Devrinde Orta Doğu Politikasına Dahil Olma Teşebbüsleri / 270
- Seyfettin Erşahin* Sömürgecilerin Orta Doğu Siyasetlerinde İslâmın Araçsallaştırılması: Sovyetler Birliği Örneği / 276
- Merve Suna Özel* Tarihî Seyir İçerisinde Orta Doğu Coğrafyasında Rusya / 294
- Salih Yılmaz* Rusya Suriye'den Neden Çekiliyor? / 306
- Güllü Yoloğlu (Memmedli)* Putin'in Güç Nümayişi-Suriye'ye Sürpriz Giriş ve Çıkış / 315
- Nazim Caferov-Elşen Memmedli* Rusya ve Suriye Meselesi / 322
- Ali Asker* Rusya'nın Suriye'de Stratejik Hamleleri: Sonu Meçhul Başlangıç / 330
- Haleddin C. İbrahimli* Rusya-İran: Ortaklar ve Rakipler / 335

İngiltere ve Orta Doğu

- Süleyman Kocabaş* İngiltere'nin Orta Doğu'ya Yerleşmesi ve Orta Doğu'yu Paylaşım Antlaşmaları (1878-1923) / 350
- Levent Küçük* İngiliz Arşiv Belgelerine Göre Orta Doğu Politikasının Benimsenmesinde Tercümanların/Dragomanların Rolü / 380
- Ufuk Erdem* İngiliz Yıllık Raporlarında Türk-İran İlişkileri (1924-1934) / 390

Orta Doğu'da Ayrılıkçı ve Terörist Unsurlar

- Ramazan Biçer* Orta Doğu'da Dinî Söylemli Dışlayıcı Oluşumlar / 402
- Murat Serdar* Orta Doğu Menşe'li Tevhit Dinleri Karşısında Şirk Kurumları ve Modern Haricî-Cihatçı Grupların Söylemlerindeki İzdüşümleri / 418
- Abmet Yöner* Tarihî Süreç İçerisinde Şii-Selefi İlişkileri ve Günümüze Yansımaları / 440
- Özlem Uluç Küçükcan* Orta Doğu'da Mezhep Kimliklerinin ve 'Mezhepçiliğin' Siyasal ve Sosyolojik Etkileri / 453
- Mustafa Yetim* Hizbullah'ın Oluşumu ve Güçlenmesi: Yerel-Bölgesel Mücadeleler / 465
- Gökтуğ Sönmez* Radikalleşme, Şiddete Varan Aşırıçılık (ŞVA) ve Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS): Nedenler, Çözüm Önerileri ve Türkiye Özelinde Değerlendirme / 476

Arap Baharı

- Hüsamettin İnaç* Kimlik Dönüştürücü Bir Sosyal Hareket Olarak Arap Baharının Sosyo-Politik Dinamikleri / 482
- Ertan Efeğil* Orta Doğu'daki Gelişmeler ve Türkiye'nin Arap Baharına Yaklaşımı / 491
- Murat Çemrek* 'Arap Baharı' Çerçevesinde Türk Dış Politikası: Kısa Bir Değerlendirme / 506
- Nurban Aydın-Ferhat Acar* Orta Doğu Krizleri ve Türkiye'nin Tutumu / 511
- Bilal Çıplak* Türkiye'nin Orta Doğu'da Barışın Tesisine Yönelik Katkıları ve Bazı Öneriler / 522
- Recep Ulusoy-Necmettin Acar* Arap Baharı Sürecinde Türk-İsrail İlişkileri / 529
- Fikret Birdişli* Arap Baharı ve Güvenlik: Orta Doğu'da Durumsal Deretminizm / 541
- Veysel Kurt* 'Arap Baharı'nda Orduların Rolü: Tunus, Mısır, Libya ve Suriye Örneklerinin Karşılaştırmalı Bir Analizi / 557
- Yiğit Anıl Güzelipek* İran'ın Batı ile İlişkilerinde Yeni Dönem: Batı'ya Açılım Arap Baharına Karşı Alınan Bir Önlem mi? / 571
- Seven Erdoğan* Avrupa Birliği-Güney Akdeniz (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) İlişkilerinde Bahar Faktörü / 575
- Ali Asker-Marziye Memmedli* 'Arap Baharı'nda Rusya'nın Libya Politikası: Moskova'nın Çifte Tutumu / 584
- Şahin Keskin* Beşinci Yılında Arap Baharı: Tunus, Libya, Mısır ve Suriye / 591
- Arda Özkan* İnsancıl Müdahale Tartışmaları Işığında Libya'ya NATO Harekâtı ve Suriye'ye Müdahale Potansiyeli / 596
- Sabit Duman* Arap Baharı Neden Başarısızlığa Uğradı / 605

Suriye Krizi

- Altan Çetin* Suriye Meselesi'nin Temel Parametreleri ve Çözüme Dair / 613

- Hakan Temiztürk-Dilan Erdemir* Türkiye-Suriye İlişkileri: İç Savaştan Önce ve İç Savaş Döneminde / 625
- Bekir Günay* Orta Doğu'nun Yeni Güç Oluşumlarında Türkiye-Rusya İlişkilerinde Suriye Krizi / 648
- Ali Semir* Suriye Krizindeki İç Dinamikler ve Küresel Güçler / 663
- Gonca Oğuz Gök* Suriye İnsani Krizi ve Birleşmiş Milletler / 668
- Marwan Kabalan* Şam'ın Karışık Mezhep Yapısına Sahip Gecekondu Mahallelerindeki Şiddet Olayları / 677
- Sema Kalaycıoğlu* Suriye'de Federatif Yapılanmanın Başarı Şansı / 683

Mülteci Sorunu

- Arzu Güler* Orta Doğu ve Mülteci Sorunu / 693
- İsmail Cingöz* Arap Baharı'nın Suriye'ye Sirayeti ve Suriyeli Sığınmacılar Sorunu / 700

ÇEŞİTLEMELER

- Nejla Günay* İttihatçıların Türkleştirme Siyasetiyle İlgili İddialar ve Tarih Yazımındaki Çelişkiler / 715
- Meral Aksoy* Orta Doğu Ülkelerinde Değişen Beslenme Alışkanlıkları ve Bunun Getirdiği Sağlık Riskleri / 736
- Nahide Şimşir* Çağdaş Gözlemcilerin Işığında Orta Doğu Osmanlısı'nda Sağlık / 746
- Mustafa Yiğitoğlu* Batı Hıristiyanlığının Müslümanlara Karşı Müstehzi Bakışı / 751

Yeni Türkiye

Yıl 22 Sayı 82
Ocak - Haziran 2016

Fiyatı 40 TL

2 Ayda Bir Yayımlanır

Yüksek İstişare Heyeti

Halil İnalçık (Başkan) / Mark Almond / Mehmet Aydın / Sabahattin Balcı / Yakup Basmacı
Semavî Eyice / Ahmed Hatiboğlu / Darhan Kıdırali / Hayrettin Karaman
Kemal Karpat / Şerif Mardin / Jean Lois Mattei / Justin McCarthy
Rhoads Murphey / Kâmil V. Nerimanoğlu
Chester A. Newland / İlber Ortaylı
Sadettin Ökten / İskender Pala
Norman Stone

Yayın Kurulu

Kemal Çiçek (Başkan) / Bilgehan Atsız Gökdağ (Koordinatör) / Sacit Adalı / Şükrü
Halûk Akalın / Şakir Akça / Aziz Akgül / Ahmet Akgündüz / Aygün Attar
Emin Çarıkçı / Abdurrahman Dilipak / D. Mehmet Doğan / Şenol Durgun
Gonca Bayraktar Durgun / Burhan Erdem / Tevfik Erdem
Mehmet Seyfettin Erol / Bünyamin Erul / Hasan Tahsin Fendoğlu
Gülay Göktürk / Hasan Ali Karasar / İsmail Köksal
Gülay Mirzaoğlu / Nail Öztaş / Sami Selçuk
Lütfi Şehsuvaroğlu / Adnan Şenel
Ömer Turan / Nur Vergin

*Y.T. Yayıncılık Eğitim Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Hasan Celâl Güzel*

Editör

Hasan Celâl Güzel

Yazı İşleri Müdürü

Murat Tazegül

Dağıtım ve Abone Müdürü

Zülfikâr Mert

Dizgi

Ali Taştepe

Baskı

Semih Ofset (312) 341 40 75

Genel Dağıtım

Doğan Dağıtım-DPP A.Ş.

Basıldığı Tarih

Haziran 2016

Yayın Kodu

ISSN - 1300-4174

Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi

Hacı Hasan Mahallesi Kahraman İbad Hüseyinli Sok. No: 22 Gölbaşı/Ankara

Tel: (312) 441 42 40-441 42 60 Faks: (312) 441 42 08

Web: www.yeniturkiye.com e-posta: yeniturkiye@yeniturkiye.com

Abone Şartları

Bireysel: Yıllık 250TL. Kurumsal: Yıllık 500TL.

IBAN: TR34 0006 2000 1810 0006 2946 98 - Garanti Bankası Çankaya Şb.

Yeni Türkiye hakemli bir dergidir. Dergimizde yayınlanan yazıların bütün sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Yeni Türkiye'den

Değerli Okuyucular,

Yeni Türkiye olarak, 'Osmanlı Coğrafyası'nın çoğunluğunu ihata eden Rumeli-Balkanlar ve Kafkaslar konulu uluslararası araştırmalarımızı gerçekleştirmiştik. Siz değerli okuyucularımıza iftiharla takdim ettiğimiz Orta Doğu konusundaki bu uluslararası araştırmamızla birlikte 'Balkanlar-Kafkaslar-Orta Doğu' külliyyatımızı tamamlamış olduk. Bugüne kadar benzeri yayınlanmamış bu külliyyat yaklaşık 20.000 sayfalık ve 22 ciltlik dev bir eser oldu. Bu eserimizde 'Osmanlı Coğrafyası' diye adlandırılan 24 milyon km²'lik mesabanın en önemli kısmını akademik ve bilimsel yazırlarla inceledik. Bir zamanlar atalarımızın at koşturduğu bu coğrafyayı biz de 1574 bilim adamı ve uzmanın birbirinden kıymetli yazılarıyla sahiplenmeye çalıştık.

Yeni Türkiye'nin 'Orta Doğu Özel Sayısı', toplam 5.000 sayfalık 6 ciltlik bir külliyyattan meydana geliyor. Orta Doğu sayımızda, 303 yerli, 56 yabancı 359 bilim adamı ve uzman toplam 396 akademik yazırlarıyla yer alıyor. Sayın Cumhurbaşkanımız Balkanlar ve Kafkaslar Özel Sayılarımızda olduğu gibi Orta Doğu Özel Sayımızda da çok değerli yazırlarıyla bizi şerefletirmişlerdir. Engin bir tarih şuuruna sahip olan Sayın Cumhurbaşkanımıza ve çalışkan Dışişleri Bakanımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Ayrıca, Türkiye'deki üniversitelerden ve çeşitli yabancı üniversitelerden makalelerini gönderen değerli akademisyenlerimize de çok teşekkür ediyoruz.

Yeni Türkiye Orta Doğu Özel Sayısı'nın Birinci Cildinde Orta Doğu'nun genel değerlendirmesi yapılmakta; Orta Doğu'da Jeopolitik, Strateji, Enerji, Güvenlik ve Gelecek ile birlikte Türk varlığına temas edilmektedir. Ayrıca, her Orta Doğu ülkesi incelenirken tarihî ve kültürel nokta-i nazardan Türk varlığı ele alınmıştır. Birinci Ciltte Orta Doğu'da Din başlığı altında, İslâmiyet ve Türkler; Din İlmi ve Tasavvuf, Hilâfet ve Mukaddes Emanetler, Osmanlı'nın İslâm Birliği Siyaseti, Arap Milliyetçiliği ve Orta Doğu'da Çeşitli Dinî Gruplar incelenmiştir. İkinci Ciltte, aslında büyük ölçüde Türk tarihinin bir parçası mahiyetinde olan Orta Doğu'da İlk Müslüman Türk Devletleri, Moğollar ve Haçlılar, Selçuklular, Osmanlılar, I. Dünya Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti Dönemi tetkik edilmiştir. Eserin Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Ciltlerinde Orta Doğu Ülkeleri ve Halkları incelenmiştir. Bu cümleden olarak Üçüncü Cilt'te Irak, Suriye ve Lübnan; Dördüncü Ciltte İran, Suudî Arabistan, Ürdün, Yemen; Beşinci Cilt'te Mısır, Filistin, İsrail, Kıbrıs devlet olarak ele alınmış; ayrıca Orta Doğu'daki Kürtler ve Zazalar da tetkik edilmiştir. Beşinci Ciltin sonunda ise PKK terörü gözden geçirilmiştir. Son cilt olan Altıncı Ciltte Orta Doğu'da Uluslararası İlişkiler ve Son Gelişmeler dinamik analizler şeklinde incelenmiştir. Bu genel başlık altında Türkiye'nin Orta Doğu Politikası, ABD, Rusya ve İngiltere'nin Orta Doğu politikaları, Orta Doğu'da Ayrılıkçı ve Terörist Unsurlar, Arap Baharı, Suriye Krizi ve Mülteci Sorunu ele alınmıştır.

* * *

Orta Doğu'nun diğer coğrafyalardan çok önemli bir farkı vardır; burada mensubiyetiyle şeref duyduğumuz İslâmiyet'in ve dünyanın en mukaddes mekânları bulunmaktadır. Lâkin ne yazık ki, bu Orta Doğu Coğrafyası Osmanlı hâkimiyetinin dışına çıktığından beri bir türlü huzura kavuşamadı, rahata erişemedi ve istikrar sağlayamadı. Bütün medeniyetlerin kaynağı olan bu kutsal topraklarda kan ve gözyaşı bir türlü son bulmadı. 'Medeniyet dediğin tek dışı kalmış canavar', burada yaşayan mazlumların sadece petrol kuyularıyla meşgul oldu. 19. Asrın emperyalist sömürgecilik anlayışı günümüzde Orta Doğu'nun yegâne geçerli kaidesi ve modern kolonyalizmin petrol merkezli çıkarlarıdır. 'Türkiye, Ortadoğu'nun Tek Gerçek Dostudur'

başlıklı yazısıyla eserimizi şereflendiren Sayın Cumburbaşkanımız bakınız ne güzel söylüyor: “Batılı ülkeler bu bölgede her zaman yerin üstündeki insanlarla değil, yerin altındaki petrolle ilgilenmişlerdir. Nitekim 100 yıldır Ortadoğu, istikrarsızlık, çatışma, şiddet ve fakirlik olarak bu çarpık bakış açısının bedelini ödemektedir.”

Sayın Cumburbaşkanımızın şu tespitleri özellikle önemlidir: “Türkiye, Ortadoğu’daki tüm insanları, tarihi ve kültürel olarak kardeşi gibi gören bir ülkedir. Devletlerimiz arasındaki sınırlar, mesafeler ve tel örgüler bizi kardeşlerimizden koparmak için yeterli değildir. Şartlar ne olursa olsun, hiçbir çıkar hesabı yapmadan tamamen insanî duygularla bölge insanına kucak açan ülkemiz, bu tavrını gelecekte de sürdürecektir.

Ortadoğu’ya emperyalistlerin gözlüğüyle bakanlar, “Ortadoğu Bataklığı” ifadesini kullanıyorlar. Tarihiyle, kültürüyle, medeniyet değerleriyle bölgeye aidiyet hissedenden hiç kimse, Ortadoğu için böyle bir tabiri kabul edemez. Bu bölgeyi istikrarsızlaştıranlar, bölge insanını kargaşaya ve sefalete mahkûm edenler, aynı zamanda bu coğrafyayı “bataklık” olarak tasvir ediyorlar.”

1948’de Filistin toprakları üzerinde İsrail’in kurulması ise bu istikrarsızlık haritası üzerinde balen kanayan bir ‘çıban başı’ oluşturdu. Bir yandan dikta heveslisi devlet başkanları, diğer yandan da gene dış mihraklar tarafından oluşturulan ve desteklenen selefi akımların terörizme dönüşmesi, bu topraklardaki istikrarsızlıkları körükledi ve nihayet Orta Doğu başta, ABD, İngiltere ve Rusya olmak üzere çıkar çekişmesi yapan devletlerin güç gösterisi arenası hâline getirildi.

Sayın Cumburbaşkanımızın şu tespitlerine de aynen katılıyoruz: “Bugün Ortadoğu’da, tıpkı 100 yıl önce olduğu gibi, sınırlar yeniden çizilmeye, Irak ve Suriye’nin toprak bütünlüğü yok edilmeye, bölge bir kez daha baştan aşağı dizayn edilmeye çalışılıyor. Burada hedef, daha rahat sömürülebilir, kolayca kontrol edilebilir, parçalı bir yapı oluşturmaktır. Türkiye, Ortadoğu’nun toprak bütünlüğünü, istikrarını, huzurunu samimiyetle savunan tek ülkedir. Türkiye, geçmişte olduğu gibi bugün de Ortadoğu’da istikrarın teminatıdır.

Önümüzdeki süreçte Rusya’nın kendi çıkarları uğruna Esed rejimini ayakta tutmaya çalışması netice vermeyecektir. Bölgede hesabı olan herkese hizmet veren DAEŞ terör örgütünün ömrü de uzun sürmeyecektir. PYD-YPG terör örgütünün sınırlarımız boyunca kurmaya çalıştığı yapı da, kesinlikle amacına ulaşamayacaktır. PKK terör örgütünün sınırlarımız içindeki teşebbüsü gibi, bu senaryolar da boşa çıkacaktır. Türkiye, sadece Suriye ve Irak halkıyla değil, Ortadoğu’daki tüm kardeşleriyle tarih ve kader birliği içinde olmayı sürdürecektir. Ülke ve millet olarak daha huzurlu ve müreffeh bir Ortadoğu’nun tesisi ve idamesi için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağız.”

* * *

Şu hususu aslâ aklımızdan çıkarmamalıyız ki, Orta Doğu’da huzur ve istikrar sağlanmadan Dünya barışını tesis etmek mümkün değildir. Geleceğin Orta Doğusunu ümitle bekliyor ve bir an önce “paxottomana” benzeri bir barış nizamının kurulmasını ümit ediyoruz.

Selâm sevgi ve saygılarımla.

Hasan Celâl Güzel

Latin Amerika ve Ortadoğu: Benzerlikler ve Farklılıklar

Sezai Özçelik*

Latin Amerika ve Ortadoğu birbirlerinden uzak olan dünyanın iki önemli bölgesidir. Bu iki bölge aslında birçok yönden benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Bu makalenin amacı, Latin Amerika ve Ortadoğu arasında tarihî, ekonomik ve uluslararası ilişkiler açısından benzerlik ve farklılıkları incelemektir. İlk bölümde, Soğuk Savaş boyunca Latin Amerika ve Ortadoğu'nun geçtiği süreçlerin ana hatları irdelenmiştir. İkinci bölümde, Latin Amerika ile Ortadoğu arasındaki genel benzerlikler sıralandıktan sonra özellikle I. Dünya Savaşı sonrası dönemde her iki bölge mercek altına alınmıştır. Üçüncü bölüm, genel bir bakış açısı çerçevesinde iki bölgedeki farklılıklar analiz edilmiş ve özel olarak sınır-aşan sular konusunda iki bölgenin farklı yönlerinin altı çizilmiştir. Sonraki bölüm, Latin Amerika ülkelerinin İsrail-Filistin çatışmasına bakış açılarını incelemektedir. En son bölümde ise 21 nci yüzyılda Latin Amerika ve Ortadoğu'nun daha fazla işbirliği ve yakınlaşma içine girdiği dönem olarak önemli olduğuna işaret edilmiştir.

Giriş

Latin Amerika ve Ortadoğu, birbirinden çok uzak iki farklı coğrafi bölge olarak algılansa da aslında birçok ortak noktaya sahiptir. Bu iki farklı bölgenin uluslararası ilişkiler, siyaset, ekonomi, tarih, jeo-stratejik gibi konularda aynı özelliklere sahip olduk-

larının altını çizmek gerekir. 21nci yüzyılda bu iki bölge arasında başta ekonomik alanda olmak üzere değişik konularda işbirliği ve yakınlaşma yaşanmıştır. Çin, Latin Amerika'da yatırımlar açısından açık ara öndedir. 2008 yılında Çin dünyanın değişik bölgelere yaptığı yatırımların yarısı Latin Amerika bölgesine gitmiştir. 2000-2008 yılları arasında Çin-Latin Amerika ticareti on kat artmış olup toplamda 142 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Aynı dönemde Ortadoğu ülkelerinin Latin Amerika'ya ilgisi de Çin gibi aynı nedenlerle artmıştır. Ortadoğulu yatırımcılar, Latin Amerika'nın işlenmemiş mamul maddelerine demir, bakır, tarım ürünleri ve hayvancılık ürünleri ile ilgilenmiştir. 2008 yılında iki bölge arasındaki ithalat-ihracat rakamları 2000 yılına göre üç kat artarak 18,8 milyar dolara ulaşmıştır. Ortadoğu'nun Latin Amerika'ya ihracatı 11,9 milyardır.

Bölgenin en büyük ve güçlü devleti olan Brezilya'nın tüm Arap ülkeleri ile olan ticareti 2008 yılında 20,2 milyar dolardı. 2004 yılında bu rakam 8 milyar dolardı. Brezilya'nın en önemli ticaret ortağı, Birleşik Arap Emirlikleridir. Abu Dabi Yatırım Otoritesi 2009 yılında Rio de Janerio'da iki büyük gökdelen inşaatını finanse etmiştir. Aynı dönemde Brezilya Bankası Banco Santander'e de 328 milyon dolarlık yatırım yapılmıştır.¹

Soğuk Savaş Boyunca Latin Amerika ve Ortadoğu

Latin Amerika ile Ortadoğu'da yaşanan uluslararası politikaya yönelik gelişmeler en çok Soğuk Savaş döneminde paralel süreçler izlemektedir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde yaşanan gelişmeler ve II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan uluslararası sistem bu iki coğrafyayı aynı şekilde etkilemiştir. İki kutuplu sistem ve Doğu-Batı blokları arasın-

(*) Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

sozcelik@karatekin.edu.tr / sezaiozcelik@gmail.com

(1) Michael J. McGuinness ve Manuel J. Orillac, Investment: The Middle East Comes to Latin America, Americas Quarterly, Bahar 2010, <http://www.americasquarterly.org/node/1529>

daki soğuk barış sonucu ortaya çıkan vekâlet savaşları, Latin Amerika ve Ortadoğu'nun dünyada yaşanan gelişmelere verdikleri tepkileri de şekillendirmiştir. Bunun yanında Latin Amerika'nın Ortadoğu'ya yönelik dış politikanın analizinin yapılması da önemlidir. Bu bölümde, Latin Amerika ile Ortadoğu'da Soğuk Savaş döneminde özellikle dış politika alanında yaşanan gelişmeler incelenecektir.

Soğuk Savaşın ilk yıllarında iki kutuplu ideolojilerin oluşmasını sağlayan tarihsel gelişmeler Avrupa'da yaşanmıştır. 1947'de başlayan Soğuk Savaş şekillendiren ve sistemsiz değişikliklere yola açan olaylar, Komünist form'un kurulması, Truman Doktrini'nin ilanı, Marshall Planı'nın açıklanması, Berlin Buhranı, Çin'de komünist rejimin ortaya çıkması, NATO'nun kurulması şeklinde sıralanabilir.

1951 yılına geldiğimizde, Soğuk Savaş'ta tırmanmanın Avrupa Kıtasından dünyanın diğer bölgelerine yayıldığını görüyoruz. Latin Amerika şüphesiz bunun en önemli yansıması gezegenimizi III. Dünya Savaşı'nın eşliğine getiren 1962 Küba Krizi'dir. 1956 Süveyş Kanalı'nda, Ortadoğu'da yaşanan kriz, Soğuk Savaş'ın önemli dönüm noktalarından biridir. Bu iki krizde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) karşı karşıya gelmiştir. Latin Amerika ve Ortadoğu'daki ülkeler, bu iki blok içinde hareket etmiştir.

1955 yılında yaşanan bir diğer olay, aslında Soğuk Savaş'ın en üst seviyede yaşandığı ve Dehşet Dengesi'nin yaşandığı bu dönemde Üçüncü Dünya ülkelerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu hareketin içinde yer alan ülkelerin çoğunluğunun Latin Amerika ve Ortadoğu ülkeleri olmasının altı çizilmelidir. Ayrıca katı iki-kutuplu sistemden "Gevşek iki-kutuplu sisteme"² geçiş bu dönemde yaşanmıştır. Sino-Sovyet ilişkilerinin kötüleşmesi ve Stalin ile Mao'nun komünizm konusunda farklı yollar denemeye karar vermeleri, De Gaulle Liderliğindeki Fransa'nın Batı bloğundan ayrı ve otonom davranması

ve Fransa'nın 1960 yılında ABD, SSCB, Birleşik Krallık'tan sonra üçüncü nükleer güç hâline gelmesi³, 1956'da yapılan 20 nci Komünist Parti Genel Kongresi'nde "Barış içinde bir arada yaşama" ilkesinin benimsenmesi "Gevşek iki-kutuplu sistemi" döneminin önemli olaylarıdır.

1962'den sonra, özellikle iki süper güç arasındaki mücadelenin vekalet savaşları şeklinde Latin Amerika ve Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine yayıldığı görülmüştür. Amerika'nın arka bahçesi olarak görülen Latin Amerika'da Küba dışında Sovyet etkisinin birçok ülkeye yayıldığı görülmüştür. Amerika, belki de yanlış teşhis koyarak, Latin Amerika'daki tüm özgürlük, bağımsızlık, etnik kökenli çatışmaları, Komünist ideoloji güdümlü ve Sovyet, Küba veya Çin'in desteklediği hareketler olarak görmüştür. Latin Amerika'da ilk anti-komünist pakt; Arjantin, Brezilya ve Uruguay arasında 1935'te imzalanmış ve 1936 yılında bu üç ülkede komünist partiler yasaklanmıştır.⁴ Soğuk Savaş döneminde Arjantin bir anlamda Amerika'nın anti-komünist politikalarının en temel uygulayıcısı olmuştur. Ortadoğu'da bu rolü, 1960'lı yıllara kadar Türkiye ve İran'daki Şah rejimi oynamış daha sonra İsrail, en önemli Amerika'nın bölgesel stratejik ortağı hâline gelmiştir.

Latin Amerika'da 1817'de başlayan Soğuk Savaş sonrası döneme kadar devam eden çatışmalara örnekler şunlardır: Nikaragua-Honduras (1895-1962), Kosta-Rika-Nikaragua (1948-1992), El Salvador-Honduras (1840-1992), Peru-Ekvador (1830-1998), Kolombiya-Venezuela (1831), Bolivya-Şili (1836), Arjantin-Şili (1843-1991), Arjantin-Brezilya (1817).

Latin Amerika ve Ortadoğu'da Soğuk Savaş boyunca yaşanan çatışma ve savaşlar

- (2) Andrew P. Dunne, *International Theory: To the Brink and Beyond*, Westport: Greenwood Press, 1996, s. 147.
- (3) Çin, 1964 yılında ilk nükleer bomba denemesini yapmıştır.
- (4) Jean-Michel Palmier, *Weimar in Exile: The Anti-fascist Emigration in Europe and America*, çeviri: David Fernbach, London: Verso, 2006, s. 573.

ile ilgili bazı ortak noktaların altını çizmek gerekir. Birincisi, bu iki bölgedeki Soğuk Savaş'ın yoğun yaşanmasının sebebi bölgenin karmaşık sistemsel yapısıdır. Castro'nun 1959'da Sosyalist Gerilla Lideri Che Guevara ile birlikte başlattığı Küba Devrimi, 1962 Küba Krizi ile iki süper gücü, III. Dünya Savaşı'nı çıkarmanın eşğine getirmesine yol açan olaylar zinciri tamamen bu karmaşık sistemsel yapının eseridir. Arap milliyetçiliğinin simgesi olan Mısır Lideri Nasır'da, Küba gibi Ortadoğu'da Amerika'nın temsil ettiği neo-emperyalist ve neo-kolonist akımlara tepki olarak ortaya çıkmıştır. Latin Amerika ve Ortadoğu Soğuk Savaşı, tek bir çatışma değil birbirinin içine geçmiş çatışmalar yumağıdır. Çatışmaların köklerinde bazen yüzyıllar ötesine giden sosyal, politik ve ekonomik nedenler yatmaktadır. İkinci olarak, bir yanda Latin Amerika milliyetçiliği ve Ortadoğu milliyetçiliği diğer yanda Amerikan gücü ve hegemonyasına karşı duyulan güvensizlik ve sol akımların anti-emperyalist söylemleri çatışmaları alevlendirmiştir. Üçüncü olarak, Bağlantısızlar Hareketi, Üçüncü Dünya ve Kuzey/Güney ayrımının ideolojik olarak Doğu/Batı bloğu ekseninde körüklenmesi çatışmalara yol açmıştır. Son olarak, her iki bölgede CIA'nın organize ettiği "Kırlı Savaşlar" İranga skandalında yaşandığı gibi Latin Amerika ve Ortadoğu'nun Soğuk Savaş'ta birbirine ne kadar benzer olduğunun kanıtıdır.⁵

İranga olarak bilinen İran-Kontra Skandalı, Hollywood'da film yıldızı iken Amerikan Başkanı olan Ronald Reagan'ın komünizmle savaş adına Kongre'nin yasaklamasına rağmen Beyaz Saray'ın bodrum katındaki "Durum Odası"nda Ulusal Güvenlik Konseyi personelini kullanarak Latin Amerika ve Ortadoğu'da aynı anda uygulamaya koyduğu CIA gizli operasyonudur. Lübnan'daki Amerikan rehinelere serbest bırakılması karşılığında İran'a silah satışı yapılmıştır. İran'dan gelen silah paraları ise Nikaragua'daki Sandinista rejimine karşı yasa dışı olarak desteklenen Kontra gerilla

savaşçılara yapılan ödemelerde kullanılmıştır. Amerikan Kongresi tarafından yürütülen araştırma-soruşturma komisyonu toplantıları sırasında Oliver North adlı subay, bu kirli savaşın tüm detaylarını anlatmıştır.⁶

Latin Amerika'da yıllarca süren, birçok defa CIA tarafından finanse edilen Amerika'nın anti-komünist kirli savaşını bitiren olay, 15 Ekim 1988 yılında Arjantin'de Mendoza'nın Malvinas Argentinas Stadyumunda yaşandı. Yirmibeş bin kişi, Uluslararası Af Örgütü tarafından organize edilen 13 ülkeyi turlayan konserlerin sonuncusunda Tracy Chapman, Sting, Bruce Springsteen gibi pop yıldızlarının yanında Arjantin Halk Şarkıcısı Leon Gieco'un şarkılarını dinlemişti. Başta Arjantin olmak üzere Latin Amerika'da uzun yıllar yaşanan insan hakları ihlallerinin artık son bulduğunun müjdecisi bu konserler dizisiydi.⁷ Buna benzer bir olayın şu ana kadar Ortadoğu'da yaşanmaması, Arap Baharı ile yaşanan çatışma ve iç savaşlar sürecinin hâlâ Türkiye'nin de bulunduğu bu coğrafyada devam edeceğinin göstergesi olabilir.

Latin Amerika'da, en büyük Arap ve Yahudi diasporaya sahip olan Arjantin'in Ortadoğu politikasının en önemli konularından biri olan Arap-İsrail çatışmasındaki dış politika tutumunu incelemek gerekir. 1946-1955 yılları arasında Arjantin Devlet Başkanı olan Juan D. Peron Arap ve İsrail ile orta yol bir politika izlemiştir. Başkanlığı sırasında en yakın çalışma arkadaşı Suriye-Lübnan kökenlidir. Ekonomik işbirliği çerçevesinde bölge ülkeleri, Mısır (Haziran 1947), İsrail (Mayıs 1949), Ürdün (Ağustos 1954), Lübnan ve Suriye (Kasım 1945), Suudi Arabistan (Şubat 1946) ve Irak (Nisan 1946 ile diplomatik ilişkiler kurulmuştur.⁸

(5) Hal Brands, *Latin America's Cold War*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2010, s. 7.

(6) Joshua A. Goldstein ve Jon C. Pevehouse, *Uluslararası ilişkiler*, çev. Prof. Dr. Haluk Özdemir, Ankara: BB101, 2014 (10th ed.), s. 191.

(7) David M.K. Sheinn, *Argentina and the United States: An Alliance Contained*, Athens: University of Georgia Press, 2006, s. 181.

(8) Ignacio Klich, "Equidistance and Gradualism in Argentine Foreign Policy Toward Israel and the Arab World, 1949-1955", David Sheinin ve Lois Baer Barr, *The Jewish Diaspora in Latin America: New Studies on History and Literature*, New York: Garland Publishing, 1996, s. 219.

Benzerlikler

Latin Amerika ile Ortadoğu arasında en önemli benzerliklerden biri her iki bölgenin farklı ülkeler tarafından farklı tarihsel dönemlerde kolonileştirilmesi ve sömürgeleştirilmesine rağmen bu dönemlerde benzer süreçlerden geçtikleri görülmektedir. Özellikle bu kolonileşme-sonrası dönemlerin incelenmesi açısından daha doğrudur. Ortadoğu ile Latin Amerika arasında kolonileşme ve sömürgeleşme sürecinde yaşanan ilk farklılık, yerli halkın süreç sonrası durumudur. Latin Amerika'da yerli halkın çoğu hem nüfus olarak hem siyasi güç olarak çok zayıflamış hatta Arjantin ve Uruguay gibi ülkelerde tamamen yok edilmiştir. Ortadoğu'da ise yerli halk, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlıklarını Avrupalı sömürge devletlerinden kazandıktan sonra hem nüfus olarak Latin Amerika'ya göre azalmamışlar hem de siyasi gücü ellerinde tutmuşlardır. Latin Amerika'da yerli halk köklere sahip ilk devlet başkanı, Bolivya'nın Aymara yerli halkına mensup Evo Morales'tir. 2016 yılında iktidardaki onuncu yılını kutlayan "Yerli Sosyalist" lider Morales'in popülaritesi çok yüksekti.⁹ Fakat 22 Şubat 2016 tarihinde yapılan referandum ile üst üste iki kez başkan olma hakkı bulunan Morales'e üçüncü kez seçime katılma hakkı verecek Anayasa değişikliğini halk, yaklaşık yüzde 10'luk farkla ret etmiştir.¹⁰ Latin Amerika'da iktidarda olanlar "Creole" denen çok kültürlü ve çok etnik yapıya sahip ve melezlerden oluşan sosyal sınıftır. Ortadoğu'da ise Araplar gibi yerli halkların dışındaki grupların iktidara gelmesi hiçbir zaman sözkonusu olmamıştır.

Latin Amerika ile Ortadoğu'yu birbirine benzer kılan ikinci özellik, bu iki coğrafi bölgenin belli ekonomik hammaddeler konusunda uzun yıllar dünyada lider konumda yer almalıdır. Ortadoğu denince aklımıza ilk gelen petrol olması yanında, Latin Amerika'da petrol gibi önemli jeo-stratejik ekonomik hammaddenin bulunduğunu unutmamak gerekir. OPEC gibi Ortadoğu politikasında çok

önemli rol oynamış uluslararası örgütün ilk kurucu üyeleri arasında, Latin Amerika ülkesi olan Venezuela da bulunmaktadır.

Bu iki bölgenin üçüncü benzer özelliği, bu bölgede yer alan devletlerin çoğunun Üçüncü Dünya ülkesi içinde yer almalarıdır. G-20 içinde yer alan Latin Amerika'dan Arjantin, Brezilya ve Meksika ile Ortadoğu'dan Türkiye, Suudi Arabistan ve

Dördüncü olarak, Latin Amerika ve Ortadoğu'yu uluslararası ekonomi politik bağlamında anlamak için "Bağımlılık Teorisi" ve "Güney-Güney" ayrımına vurgu yapmak gerekir. İki bölgedeki gelişmekte olan ülkeler özellikle ekonomik işbirliği anlamında birbirleri ile işbirliği ve yakınlaşmaya gitmektedir. Bu iki bölge arasında bir yandan ekonomik, ticari ve teknik işbirliği artarken gelişmiş sanayi ülkelere bağımlılığı azaltmak dış politikanın temel saiklerinden biri olmuştur. Latin Amerika ve Ortadoğu uluslararası sistem açısından aynı yaklaşımı paylaşmaktadır. İki-kutuplu sistem ya da tek bir hegemonik gücün hâkimiyetinde olan uluslararası yapının yerine çok-kutuplu sistem içinde uluslararası ilişkilerde denge ve adil bir yapının kurulmasını istemektedirler.

Beşinci olarak, çevreleme politikası Afganistan'da Rusya'yı çevrelemesinde kullanıldığı gibi Sovyetler Birliği'de, Küba'dan başlayarak Amerika'yı çevrelemeye çalışmıştır. Bu iki örnek olay, Ortadoğu ve Latin Amerika'nın bir başka benzer yönüne işaret etmektedir.

Altıncı olarak, Latin Amerika ve Ortadoğu'da Batı karşıtı ve emperyalist karşıtı akımların, farklı ideolojik görüşlere sahip olsa da ortak amaç etrafında buluşabilmeleridir. Bu benzerlik özellikle Ortadoğu'da Ahmedinecad liderliğindeki İran ve Latin Amerika'da ise Chavez liderliğindeki Venezuela ve Castro liderliğindeki Küba için geçerlidir. Foreign

(9) <http://www.theguardian.com/world/2016/jan/22/evo-morales-bolivia-10-years-president-indigenous-socialist>

(10) <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-35628093>

nPolicy dergisinin analizinde Venezuela'nın İran'ın Batı yarımküresindeki en önemli destekçisi olduğu belirtilmektedir. Washington Times iddiasına göre, Nisan 2010'da İran Devrim Muhafızları Ordusu mensupları Venezuela'da bulunmaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri, Venezuela'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki geçici üyelik için adaylığını, 2006 yılında İran'a karşı uygulanması gündemde olan ambargoya karşı oy kullanabileceği gerekçesi ile engellemeye çalışmıştır. Genel Kurul'da 47 tur yapılan oylama sonucunda ne Venezuela ne Amerika'nın aday ülkesi Guatemala oylamayı kazanmıştır. Panama, 2006 yılında İran ile Venezuela arasındaki yakınlaşmayı engellemek adına 2006 BM Güvenlik Konseyi geçici üyesi olmuştur.¹¹

I. Dünya Savaşı sonrası dönem olan 1920 ve 1930'lu yıllarda hem Ortadoğu hem Latin Amerika modernleşme süreci olarak benzer durumları yaşamıştır. Her iki bölge, aynı şekilde geri kalmışlık düzeyine sahip olup dış güçlerin aynı şekilde etkisi altındaydılar. Temsili demokratik rejimler konusunda da iki bölgenin karnesi aynı derecede zayıftı. Farklılık olarak, Katolik dini, geleneksel İslam'a göre modernleşme önünde daha az engel olarak ortaya çıkmıştır. Latin Amerika devletleri Ortadoğu ülkelerine göre daha fazla modern ve daha önce bağımsız olmuşlardı. İki bölgenin 1920 ve 1930'lu yıllarda yaşadıklarını bazen izdüşümü gibi aynı olmasına rağmen farklılıklar da bulunmaktadır.

I. Dünya Savaşı öncesi dönemde Ortadoğu, Batı ülkelerine göre ekonomik, sosyal ve politik anlamda geri kalmıştı. Batılı güçler Ortadoğu'da etkili güçler olarak bölgeyi kontrol ediyorlardı. Bölgenin en önemli ülkesi olan Mısır, İngilizlerin kontrolündeydi. İran, teknik olarak bağımsız, fakat İngiltere ve Rusya arasında etki bölgelerine bölünmüştü. Bölgenin tek bağımsız devleti olan Osmanlı İmparatorluğu ise gerileme dönemini yaşamakta "Avrupa'nın hasta adamı" olarak tanımlanmaktaydı. Osmanlı hanedanları, Tanzimat ile başlayan reform çabaları ile Batı-

lı anlamda sosyal modernizasyonu ve endüstrileşmeyi amaçladılar. Reform girişimlerinin başarısız olması, 1908'de Genç Türklerin başa geçerek değişimin hızını arttırmaları ve I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında yer almaları ile sonuçlanmıştır. Latin Amerika I. Dünya Savaşı'nın yıkıcı sonuçlarını yaşamamıştır. Ortadoğu ise savaşların yaşandığı ana bölgelerden biri olmuş ve savaş sonunda Osmanlılar yenilenler arasında yer alarak imparatorluk Sevr Anlaşması ile parçalanmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrası dönemde Ortadoğu, yabancı dış güçlerin kontrolindedir. Mısır ve İran İngiltere'nin etkisindeydi. Osmanlılara karşı İtilaf Devletlerinin yanında yer alan Araplar, beklenen bağımsızlık yerine Batılı güçlerinin manda rejimlerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin manda rejimlerinin kurulduğu Ortadoğu bölgeleridir. 1932'de Ibn-i Said, geleneksel temellere dayalı Suudi Arabistan'ı kurmuştur. Bu ülkeye ekonomik modernleşme ancak 1938'de petrolün bulunması ile gelebilmiş ve sadece Suudi elitleri ve yabancı yatırımcılara fayda sağlamıştır.

Ortadoğu'ya gerçek anlamda modernleşmeyi iki güçlü lidere sahip ülke getirmiştir: Türkiye ve İran. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Atatürk ile hemen hemen aynı dönemde 1925'te İran'da Şah Rıza Pehlevi, İngilizleri eski Pers uygarlığının topraklarında çıkarmıştır. Her iki lider Batılı anlamda ekonomik modernleşmeyi savunmuş ve radikal değişiklikleri başlatmıştır. İslam'ın siyasî hayattaki rolünü azaltıcı politikalar uygularken yukarıdan aşağıya değişimi empoze etmişlerdir.

Aynı dönemlerde, Ortadoğu gibi Latin Amerika da geri kalmış bir bölge olarak Batılı güçlerin özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisindeydi. Ortadoğu'dan farklı olarak birçok Latin Amerika ülkesi, 1800'lü yıllarda bağımsızlıklarını kazanmaya

(11) <http://foreignpolicy.com/2010/06/03/latin-america-and-the-middle-east-a-threatening-alliance/>

başlamıştır. Kolonileşme toprak anlamında ortadan kalkmasına rağmen ekonomik kolonizasyon uzun süre devam etmiştir. Latin Amerika, ekonomik modernleşmeye daha erken başlamış fakat birçok ülke sadece bir ya da iki tane hammadde ürünü işlenmemiş olarak ihraç ederek bağımlılık ilişkileri üzerinden uluslararası ticarete yer almaktaydı. Tarımsal ürünler (Muz ya da kahve.) ya da maden hammadde ürünleri (Bakır ya da demir.) temel ihraç malları olup yabancı ülkeler ekonomik anlamda kolonileştirmeyi sürdürmekteydiler. Latin Amerika ülkelerinin I. Dünya Savaşı'nda hiç yer almaması bu dönemde Ortadoğu'dan ayrılan temel özelliğidir.

I. Dünya Savaşı sonrası dönemde Latin Amerika'da Amerika'nın ekonomik etkisi en üst seviyeye ulaşmıştır. İngiltere ve Fransa savaştan önce alacaklı ülke iken borçlu ülkeler hâline gelmiş ve dünyanın değişik yerlerindeki yatırımlarından çekilmişlerdir. 1920'li yıllarda ABD Latin Amerika'daki ekonomik çıkarlarını, siyasî baskı ve askerî gücü ile desteklemiştir. Amerikan Başkanı Franklin Roosevelt "İyi Komşuluk Politikası"nı başlattıktan sonra Amerika bölgedeki baskısını azaltmıştır. 1929 başlayan Büyük Buhran sonrası Amerikan borsasının çökmesinin ardından Amerikan yatırımlarına bağımlı olan Latin Amerika ekonomileri çok kötü şekilde etkilenmiş ve modernizasyonları sekteye uğramıştır. Ortadoğu'nun Latin Amerika'ya göre daha az Büyük Buhran'dan etkilenmiş olması bu iki bölge arasındaki bir diğer farklılıktır.

Latin Amerika'da 1920-1930 yılları arasında görülen ekonomik kalkınma hamlesine Ortadoğu'da rastlanmamıştır. Ayrıca Latin Amerika'da modernleşme hamlesi bir grup elit tabaka ile onlarla işbirliği hâlindeki yabancı yatırımcılar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Meksika'da PRI hükümetlerinde olduğu gibi Latin Amerika'da o dönemde diktatöryel yönetimler bulunmaktaydı. 1930'lu yıllardan itibaren Latin Amerika'da diktatör

yönetimleri, hem Büyük Depresyon'un hem de Avrupa'daki faşist rüzgârın etkisi ile daha fazla hissedilir hâle gelmişti. Bölgenin iki büyük devleti olan Arjantin'de, 1930 yılında askerî yönetim başa geçti. Brezilya'da ise sağ-görüşlü diktatör Vargas kıtanın en katı baskıcı rejimini ortaya çıkardı.

Bütün bu gelişmelere rağmen, Latin Amerika ve Ortadoğu, 1800'lü yıllardan kalma geri kalmışlık, dış güçlerin müdahaleleri ve demokratik olmayan yönetimlere rağmen iki savaş arası dönemde ekonomik modernleşmeye devam ettiler. Latin Amerika, politik olarak bağımsız devletler ve kısmen endüstrileşmiş ekonomi ve toplumlara sahip olduğu için göreceli olarak sürece daha önce başladı. Ortadoğu'da ise modernleşmenin tam olarak yaşanmadığı söylenebilir. Nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan toplumların geleneksel değerlerini bir tarafa bırakan Batılılaşmış siyasilerin eliyle yürütülen modernleşme çabaları, Arap Baharı'na giden sürecin en önemli nedenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.¹²

Latin Amerika ve Ortadoğu arasındaki bir başka benzerlik, ulus-devletlerin kuruluş ve süreçlerinde karizmatik devrimci liderlerin önemli roller oynamasıdır. Latin Amerika'da ünlü Lider Simon Bolivar, birden fazla ülkede bağımsızlık mücadelesine önderlik etmiş ve Latin Amerika'nın tümünün koloniyel güçlerin egemenliğinden çıkmasını savunmuştur. Bölgede Simon Bolivar'a verilmiş olan lakap "Kurtarıcı" olup Bolivya'nın ismi onun şerefleştirmek adına verilmiştir. Ortadoğu'da en önemli lider, Mısır'ın başına askerî darbe sonucu gelen karizmatik genç ordu subayı Abdul Nasır, ülkesini bölgesel güç hâline getirmiştir. Pan-Arap akımının kurucusu olan Nasır, din ve milliyet ayrımı olmadan tüm Arapların birleşmesini savunmuştur. Günümüzde Pan-Arabizm hâlâ önemlidir. Her iki bölgede liderlere duyulan ilah benzeri tapın-

(12) John McCannon, *Barron's How to Prepare for the AP World History Examination*, New York: Barron's Educational Series, 2006, ss. 31-33.

ma günümüzde de geçerlidir. Nasır'ın İngiltere ve Fransa'ya rağmen Süveyş Kanalı'nı Mısır'ın egemenliği altına alması, Ortadoğu kimliğinin oluşmasında önemli bir aşamadır.

Ulus-devletlerin ortaya çıkış zamanında Latin Amerika ve Ortadoğu'da koloniyel güçler bölgesel sorunlarla ve içişleri ile ilgili konularla ilgileniyorlardı. Kolonilerinde ortaya çıkan sorunlarla ilgilenmeleri mümkün değildi. Latin Amerika'da ulus-devletlerin kurulması aşamasında, Avrupa'da Napolyon Savaşları yaşandığı için İspanya ve Portekiz ayaklanmaları bastırmak için güçlü ordular gönderememişlerdi. Ortadoğu'da ise ulus-devletler, II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmaya başladılar. Avrupa devletlerinin güçlerini kaybettiği bu dönemde güneşin batmadığı imparatorluklarını kontrol altında tutmaları zorlaşmıştı. Savaş sonrası başta ekonomik sorunlar olmak üzere iki-kutuplu sistemin soğuk barışı ile uğraşan Batı bloğu ülkeleri eski sömürgelerin birer birer bağımsız olmasından memnun olmuşlardır. Her iki bölgede de imparatorlukların çöküşü ve de-kolonizasyon süreçleri benzer özellikler göstermiştir.

Farklılıklar

Latin Amerika ile Ortadoğu arasındaki farklılık, Latin Amerika ülkelerinde örneğin Brezilya'da dışarıdan gelenleri kabul etmenin kültürel olarak mümkün olmasıdır. Ortadoğu kültürleri bu açıdan Latin Amerika'dan ayrılmaktadır. Brezilya'da "Cunhadismo" denen bir ritüel bulunmaktadır. Günümüzdeki Brezilya kimliğinin oluşmasında bu ritüel önemlidir. Türkçeye "Enişteleştirme" olarak çevrilebilir. Dışarıdan gelen yabancıların küçük toplulukların parçası olmasını sağlamaktadır.¹³

Bir diğer farklılık, Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlıklarını 19. yüzyılın başlarından itibaren kazanmalarındır. Latin Amerika'nın ilk bağımsız ülkesi ve siyahların ilk kez iktidara geldikleri Haiti olup, tarihler 1

Ocak 1984'ü göstermiştir. 212 yıldır bağımsız olan Haiti, ismini Arawak Yerlilerinin dilinden almış ve bağımsızlığını Fransa'ya karşı elde etmiştir. Kıta anakarasında ilk bağımsız olan ülke ise İspanya'dan bağımsızlığını 20 Temmuz 1810 tarihinde alan Kolombiya'dır. Ortadoğu'da ise bağımsızlık süreçleri 20. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır.

Latin Amerika ve Ortadoğu'nun karşılaştırılması hâlinde farklılık çıkacak bir alan, sınır-aşan sular konusudur. Tarihsel olarak bakılırsa, Latin Amerika ülkelerindeki sınır-aşan sular konusu Asya ve Afrika ülkelerine göre daha az çatışma-odaklıdır. Ortadoğu ile karşılaştırılırsa durum farklıdır. Birincisi, Ortadoğu ülkeleri Latin Amerika ülkelerine göre göreceli olarak daha küçüktür. Latin Amerika ülkeleri yüzölçümü bakımından büyük olduklarında nehir ve su kaynakları da büyük alanlar kapsamaktadır. Ortadoğu ülkelerine göre Latin Amerika ülkeleri su kaynaklarına ulaşma konusunda daha çok imkâna sahip olmaları çatışma odaklı sınır-aşan sular sorununu ortadan kaldırmaktadır. İkinci olarak, Ortadoğu ülkelerine göre Latin Amerika'da "Tarihsel yük" olan derin düşmanlıklar, karşılıklı güvensizlik ve karşılıklı sınır uyuşmazlıkları daha az görülmektedir. Sınır-aşan sular sorunu, ülkeler arasında geçmiş ve günümüzdeki sosyal ve ekonomik ilişkilerin yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden Latin Amerika'da sınır-aşan sular konusunda yapılan anlaşmalar ve oluşturulan örgütler daha çok işbirliği ve yakın ilişkilere dayalıdır. Ortadoğu'da ise sınır-aşan sular yönetimi konusu, tarafların birbirini suçlayıcı tutum takındığı, anlaşmaların bozulduğu ve örgütsel bir yapıya sahip olmadan yürütülmektedir. Latin Amerika sınır-aşan sular yönetimi ve görüşmeleri daha pozitif atmosferde sürdürülmektedir. Ortadoğu ülkelerine göre Latin Amerika görüşmeleri karşılıklı bilgi alışverişinin yapıldığı,

(13) Russell G. Hamilton, "European Transplants, Amerindian In-laws, African Settlers, Brazilian Creoles: A Unique Colonial and Post-Colonial Condition in Latin America", Mabel Morana, Enrique Dussel, ve Carlos A. Jauregui, *Coloniality at Large: Latin America and Post Colonial Debate*, Durham: Duke University Press, 2008, s. 118. 113-130.

yapıcı görüşme stillerinin kullanıldığı ve açık ve karşılıklı anlayışla yapılmaktadır.¹⁴

Latin Amerika ile Ortadoğu arasındaki bir başka farklı nokta, kolonyel güçlerin bu bölgelerde ortaya çıkan bağımsızlık ve devrim hareketlerine müdahalelerin farklı olmasıdır. Latin Amerika'daki iki kolonyel güç (İspanya ve Portekiz) ellerinde bulundurdukları bölgelerde güçlerini sürdürmeleri zor olmuştur. Latin Amerika'nın denizasıırı sömürgeler olması en büyük etkidir. Ortadoğu ise Batılı güçlere daha yakındır ve gerekirse karadan bile ulaşılması mümkündür. İkinci olarak, Ortadoğu'da milliyetçilik akımlarının manda yönetimlerin kurulması sırasında güçlü olması ulus-devletlerin kurulma sürecinin kısa sürmesine ve Arap milliyetçiliğinin hızlı bir şekilde oluşmasına olanak sağlamıştır. Latin Amerika'da ise milliyetçilik daha uzun sürede oluşmuş ve etkisini göstermiştir. Üçüncü olarak, Ortadoğu ülkelerinden bazıları örneğin İsrail, Batılı güçler tarafından yaratılan devlet olarak siyasî tarih sahnesine çıkmıştır. Latin Amerika'da ise bütün devletler ulus-devlet hâline gelmek için kolonyel güçlere karşı bağımsızlık savaşı vermek zorunda kalmışlardır.

Latin Amerika'daki ulus-devletlerin sınırları, bölgedeki kültürel ve etnik ayrımları yansıtmaktadır. Ortadoğu'da ise sınırlar, doğal kaynaklara göre belirlenmiştir. Örneğin, Irak Devleti üç farklı etnik ve kültürel gruptan oluşmasına rağmen bu üç grubu bir arada tutan temel tutkal petrol olmuştur. Bu benzetme yerinde olacaktır. Latin Amerika bağımsızlığı kazanmıştır. Ortadoğu'da ise bağımsızlık verilmiştir. Latin Amerika'daki sınırlar bu bölgenin çıkarlarını yansıtırken Ortadoğu'nun sınırları, Avrupalı devletlerin çıkarlarına göre şekillenmiştir.

İsrail-Filistin Çatışması ve Latin Amerika

İsrail'in Latin Amerika'daki algılanması, kurulduğu 1948'den bu yana kötüye doğru gidiş göstermiştir. İsrail'in ilk kuruluş

aşamasında Latin Amerika ülkeleri oylamada en azından çekimser kalarak destek vermişlerdir. Latin Amerika ülkeleri izledikleri izolasyonculuk politikaları gereği, Filistin'in 1947 yılında BM planı tarafından bölünmesine düşük seviyede ilgi göstermiştir. Arap devletleri ile iyi ilişkiler kurulmaması hâlinde Yahudilere ait İsrail devletinin kurulması Arjantin dış işleri bakanlığının politikasıydı. BM yapılan oylamada Latin Amerika'da Arjantin dâhil altı ülke çekimser oy kullanmıştır.

İsrail devletine gösterilen bu iyi niyet göstergesi, Latin Amerika'da sol eğilimli iktidarların başa geçmesi ve anti-Amerikancı söylemin yayılması ile tersine dönmüştür. 1967'den itibaren İsrail'in Amerikan güdümüne girmesi ve bu devletin sağ-eğilimli partilerin iktidarda olduğu Şili, Kolombiya, Guatemala ve El Salvador'a silah satması ve askerî eğitim ve yardım vermesi, Latin Amerika'da iyi karşılanmamıştır. Aynı dönemde Yahudi diasporasının Latin Amerika'daki etkisinin Arap diasporası tarafından dengelenmesi ile Filistin davası bu bölgede daha fazla kabul görmüştür. Arap-Latin Amerika zirvelerinin 2005 ve 2009 bildirelerinde, 1967 öncesi sınırlara dönülmesi ve İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi, Doğu Kudüs'teki yerleşimlerin yıkılması, İsrail'in duvarının kaldırılması, Arap barış planı ve yol haritasının desteklenmesi çağırısı yapılmıştır.

Latin Amerika'daki bazı ülkelerin, İsrail-Filistin çatışmasına verdiği tepkileri burada belirtmek gerekir. İsrail-Lübnan arasında yaşanan 2006 çatışmasının ilk günlerinde, Venezuela lideri Hugo Chavez ve Bolivya Hükümetleri büyükelçilerini geri çağırılmışlardır. Bu iki ülke, İsrail ile diplomatik ilişkilerini tamamen kesen ve 1973'ten beri İsrail'in tanımayan Küba ile aynı kampta yer almışlardır. Bununla birlikte, Brezilya gibi bazı devletlerin İsrail'e karşı tutumları daha yumuşak olup ekonomik ilişkilere önem veren bir yaklaşım

(14) Asit K. Biswas, "Transboundary Water Management in Latin America: Personal Reflections", Asit K. Biswas (ed.), *Managing Transboundary of Waters of Latin America*, New York: Routledge, 2013, s. 3.

izledikleri görülmektedir. İsrail ile Mercosur arasında imzalanan serbest ticaret anlaşması sonrasında İsrail'e karşı uygulanan ambar-gonun geçerliliği kalmamıştır. İkinci olarak, İsrail ve Brezilya arasındaki ekonomik ilişki-lerde İsrail'in ihracatı, 2008 yılında 2,1 milyar dolara ulaşmasına rağmen toplam ihracatının 54 milyar dolar olduğu düşünülürse bunun pek önemli olmadığı açıktır.

Sonuç

Ortadoğu'daki Arap ülkeleri ile Latin Amerika devlet liderleri arasında 2005 yılın-da Brezilya'nın önderliğinde her üç yılda bir zirve düzenlenmektedir. İkinci zirve Katar ve üçüncü zirve ise Peru'da yapılmıştır. En son zirve, Suudi Arabistan'da 10 Kasım 2015'te yapılmıştır. Bu zirvede yaptığı konuşmada BM Genel Sekreteri Ban-ki Moon, Latin Amerika ile Ortadoğu arasındaki bir başka önemli bağa işaret etmektedir. Dünyada Ortadoğu dışında yaşayan en büyük Arap diasporası La-tin Amerika ülkelerindedir. Hatta bazı Latin Amerika liderleri, Arap kökenlidir.¹⁵ Bazıları Ortadoğu kökenli olmasa da Latin Amerika ve Ortadoğu arasındaki ilişkileri etkileyen bir diğer unsur, Latin Amerika Yahudi diaspora-sıdır. Özellikle Arjantin ve Uruguay'da güç-lü bir Yahudi diasporası oluşmuştur. Latin Amerika'da beş yüz bin Yahudi kökenli insan yaşamaktadır ve dünyadaki beşinci büyük Yahudi diasporası burada bulunmaktadır. Ar-jantin'de 230-300 bin arası Yahudi özellikle Buenos Aires'te yerleşmiştir. Brezilya'da 130 bin, Meksika'da 40 bin ve Uruguay'da 30 bin Yahudi yaşamaktadır. Günümüzde İberya Ya-rımadası, Ortadoğu ve Kuzey Afrikalılardan oluşan Sefardim Yahudilerinden çok Doğu Avrupa kökenli Aşkanazi Yahudileri özellikle II. Dünya Savaşı'ndaki Holokost yüzünden Latin Amerika'da çoğunluk durumundadır.¹⁶

Zirvede konuşma yapan Mısır Devlet Başkanı Sisi, iki bölge arasında artan işbirliği-ne vurgu yapmıştır. On yıl önce yapılan ilk zir-vede iki bölgenin ticaret hacmi sadece 6 milyar dolar iken bu miktar günümüzde nerede ise altı kat artarak 33 milyar dolara ulaşmıştır.¹⁷

Latin Amerika, doğal kaynaklar ba-kımından zengin bir bölgedir. Dünyadaki ispatlanmış petrol rezervleri açısından bu bölge ikinci sıradadır. Ayrıca doğal gaz, hid-roelektrik santral ve biyo-kütle enerjisi açısın-dan da Latin Amerika ikinci sıradadır. Latin Amerika, petrol üretim açısından Ortadoğu ve Orta Asya'dan sonra dünyada üçüncü sıra-dadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin enerji güvenliği açısından bu iki bölge petrol ihra-catı açısından önemlidir. Fakat sanılanın ak-sine ABD petrol ithalatında en büyük paya Latin Amerika sahiptir. Enerji Bilgi İdaresi verilerine göre, ABD 2007 yılında ithal ettiği petrolün yüzde 28,3'ünü Latin Amerika'dan almıştır. Ortadoğu petrolünün Amerikan petrolünün içindeki payı nerede ise Latin Amerika'nın yarısı kadar olup yüzde 16,6'dır. Amerikan ham petrol ithalatının Latin Ameri-ka'dan yapıldığı ülkeler, Meksika, Venezuela, Ekvator, Kolombiya ve Brezilyadır. Amerikan doğal gaz ithalatının yüzde 93'ü Kanada'dan gelmektedir. Kanada dışında, Amerika doğal gazı, Meksika ve Trinidad & Tobago'dan ithal etmektedir. Ortadoğu dışında dünyadaki ispatlanmış ikinci en büyük petrol rezervi, Ma-yıs 2008'de Venezuela Hükümeti tarafından 130 milyar varil olarak bildirilmiştir.¹⁸ Bütün bu rakamlar akıllara "Petrol laneti"ni (Oil curse) akla getirmektedir. Ortadoğu'da oldu-ğu gibi Latin Amerika petrolü iyi kullanmaz ise bundan fayda yerine zarar görebilir. 21 nci yüzyılda Latin Amerika'nın kaderi, petrol gibi doğal kaynaklara bağımlı kalkınmadan petrol gelirlerini kullanarak Schumpeterian ekono-miye yani ileri teknoloji ve inovasyona dayalı ekonomiye geçmesine bağlıdır.

(15) Arap kökenli eski Latin Amerikalı siyasetçiler şunlardır: Ekvator Başkanı Abdala Bucaram (Lübnanlı), Ekvator Başkan Yardımcısı Alberto Dahik (Lübnanlı), El Salvador Devlet Başkanı Antonio Saca (Filistinli), Honduras Devlet Başkanı Carlos Roberto Flores Facusse (Filistinli), Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem (Su-riye), Dominik Cumhuriyeti Başkanı Jacobo Majluta Azar (Lüb-nanlı), Ekvator Başkanı Jamil Mahuad (Lübnanlı), Kolombiya Başkanı Julio Caesar Turbay (Lübnanlı), https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_diaspora

(16) Kristin Ruggiero, "Introduction", Kristin Ruggiero, *The Jewish Di-asporea in Latin America and the Caribbean: Fragments of Memory*, Portland, OR: Sussex Academic Press, s. 2

(17) <http://bigstory.ap.org/article/7521495c851144da810a-51f1ec39dd91/arab-latin-american-leaders-saudi-joint-summit>

(18) Johanna Mendelson Forman ve Susana Moreira, "Latin America: America's Forgotten Energy Barn", Gai Luft (ed.), *Energy Secu-rity: Challenges for 21st Century: A Reference Handbook*, Santa Barbara, CA: ABC&CLIO, 2009, ss. 128-129-130.